

P. v. 84

803
Un

Theol. P. VIII. 955
629

4
D. O. M. A.

DISPUTATIONIS THEOLOGICÆ

Ex dicto Apostolico

1. Joh. 5. v. 7.

Tres sunt, qui testimonium

dant in cœlo, Pater, Verbum & Spiritus sanctus,

& hi tres unum sunt:

PRÆSIDE

JOHANNE GERHARDO

S. THEOLOGICÆ D. ETP.

in Academia Jenensi,

Publicè institutæ

PARS POSTERIOR

MYSTERIUM *ἡ τριαδικῆς*
ex eo asserens

Cujus defensionem 29. Maii

In Auditorio Theologico suscipiet

M. ISAACUS FROEREISEN Argentora-
tensis, Ampliſſ. Facult. Philosoph. Adjunctus.

J E N Æ

Typis TOBIÆ STEINMANNI.

Anno M, DC, XIX,

V I R I S

*Admodum Reverendis, Clarissimis, pietate, vir-
tute & eruditione Excellentissimis,*

Dn. JOHANNI BECHTOLDO

SS. Theologiæ D. & ejusdem in Academia
patria Prof. Primario totiusq; conventus Ec-
clesiastici PRÆSIDI dignissimo,

U T E T

**Cæteris Dnn. Pastoribus,
Ecclesiasticis, & venerandi Ministerii Eccle-
siastici, quod est ARGENTORATI,
Symmistis vigilantiss,**

*Dno, Præceptori, Fautoribus & Promotoribus
meis debito observantia cultu profe-
quendis*

Ноч γύμνασια Theologicum
sacrum nuncupo

*M. Isaacus Fröreisen Argentoratens.
Ampliss. Colleg. Phil. Jenensis
Adjunctus.*

THESIS I.

Indicavimus hætenus Canonicam dicti Johannæi de tribus in cælo testib. auctoritatem, consequens est, ut Trinitatis mysterium ex eodem demonstremus, atque hac ratione ad usum Theoreticum in *ἰδιόποισιν* & *ἐλέγχω* positum illud applicemus, cui

Ufus dicti Apostolici 1. Theoreticus.

postea brevibus etiam practicum ejusdem usum subjungemus. Proponimus autem hoc generale Theorema. Quicquid de augusto *Ἐπιγραφή: Τριῶν* mysterio in sacris literis docetur, illud in hoc dicto nervosâ ac mirandâ brevitate comprehenditur, id quod ex sequenti *διεξέδιξι* erit principium. Deducitur n. ex hoc loco. 1. Vocabulum *Trinitas*. Veteres Anti-Trinitarii, præsertim Ariani contra orthodoxos semper urgebant, ne nomen quidem Trinitatis ac *ἁρμογία* in sacris literis extare, frustra igitur pro fidei dogmate illud Ecclesiæ obtrudi, ut constat ex verbis Arii in disp. cum Athanasio coram Probo Laodiceæ habitâ tom. 2. pag. 373. *Cur Apostolica fidei, ait, super adjicitur verbum, cujus nec Prophetæ nec Apostoli mentionem faciunt.* Eorum vestigiis insistant recentiores Photiniani, qui itidem sic colligunt. *Nusquam in Scripturis sacris dicitur esse tres personas ejusdem divinæ essentia, sive esse in divinis Trinitatem. Ergo dogma de Trinitate non est fidei articulus.* Nic. Paruta thesi 1. citantibus Posnaniensibus assert. 16. Resp. 1. non ea solum in sacris literis extare censenda sunt, quæ *ἁπλοῦς ἑστὶν* totidem verbis in illis proponuntur, sed etiam quæ legitima & necessariâ consequentia ex illis deducuntur, sicq; *ἁπλοῦς ἑστὶν* in illis continentur. Id ipsum suo loco latius confirmatur, hic propriam adversariorum confessionem urgemus. Ostorod. in Inst. p. 65. *Dicimus nequaquam sequi, etiamsi verba illa, quod Deus Chri-*

Ex eo n. probatur 1. Trinitatis nomen.

sum fecerit Deum, in sacra Scriptura juxta literam non legantur, quod propterea non sit factus Deus, &c. Schmaltz. contra D. Frantz. disp. 7. p. 241. Jure dicere potuit Jesus dictum id fuisse (odio habebis inimicum) quia sensus horum verborum in lege inerat. Quae enim ex libro aliquo necessario deduci possunt, ea in illo scripta esse jure dici possunt. Contra D. Grauerum de Spir. S. pag. 4. de consequentiis verba faciens addit. Sic pro verbo Dei admittantur, quae ex illo legitime deduci possunt, quod nos plane confitemur. in tresp. ad nov. monstr. Smigt. p. 176. Etiam ea verba, imò in Scripturis & pro Scripturis habenda esse, quae ex illis necessario colliguntur, nemo nescit. Huic confessioni addatur ipsa praxis. Docent Christum esse factum Deum, eundemque bis ascendisse in caelum, nec tamen ~~verba~~ quicquam horum in Scripturis legitur. Propugnant liberum arbitrium, atque ita quidem propugnant, ut contrariam sententiam ejusmodi judicent dogma, quod per se omnem pietatem ac religionem pessundare possit. Socinus in libr. quod regni Polon. homines, &c. p. 15. at vox liberi arbitrii nusquam in sacris literis occurrit. 2. Non petulanti aliqua novitatis affectatione vocabula Trinitatis ~~proprietatis~~, &c. à piis veteribus sunt usurpata & jure civitatis Ecclesiasticae donata, sed loquendi quadam necessitate ad haereticorum insidias & fraudes patefaciendas, unde Ariani objectioni Athanasius l. d. p. 374. sic respondet. Ecclesiasticae semper moris est disciplina, si quando haereticorum nova doctrina exurgit, contra insolentes quaestionum novitates rebus immutabiliter permanentibus nomina ac vocabula immutare, & significantius rerum Naturas exprimere, quae tamen existentium causarum virtutibus congruant, & quae magis easdem antiquitus fuisse demonstrant, non ortus novitatem mensurent. Id ipsum multis exemplis confirmat, utpote quod illi, qui Christo credebant, progressu temporis dicti fuerint Christiani, qui prius dicebantur discipuli, ut à sectatoribus Pseudo-Apostolorum discernentur, quod Patri primae in divinis personae propter haeresin Sabellianam nomen inmascibilis Ecclesiae imposuerit, quod contra Photinum Filius Deus ex Deo, lumen ex lumine fuerit dictus, quod contra Eunomium similem Patri Filium in creberrimis Conciliorum decretis ipsimet Ariani sta-

statuerint, &c. postea addit. *Contra insolentes & furtivas heretica intelligentia pravitates quadam confessionis nomina non temere presumpta, sed ex consequenti ratione collecta a fidei autoritatibus fuisse inserta, ita ut tot novorum verborum religioso intellectui extiterint absolutiones, quod fuerint quasita vel subministrata perfidia occasiones.* Cui consonat illud Thomæ p. i. q. 29. art. 3. *Ad inveniendū nova nomina antiquam de Deo fidem significantia cogit necessitas disputandi cum hæreticis.* Res eò redit, quod pii veteres in disputationibus contra hæreticos novos & peculiare quosdam terminos assumerint, partim *uberioris explanationis*, partim *melioris distinctionis*, partim *solidioris ac plenioris refutationis* causâ. 3. Socinus ipse agnoscit, in argumento ex nominis omissione ducto non esse magnum robur, sic enim scribit in animadv. ad 16. assert. Posnan. num. i. *Quod nomen Trinitatis in sacris literis non extet, hoc tanquam indicium quoddam falsitatis adversariorum sententiæ dictum aliquando à nostris fuit, non autem quod pro solido argumento ad eos refutandos id dicerent.* 4. Quamvis totidem literis ac syllabis Trinitatis nomen in abstracto in sacris literis non habeatur, extat tamen in concreto, ex quo non laboriosâ sed facili, non longè petità sed proximâ, non obscurâ sed perspicuâ, non dubiâ, sed immotâ consequentiâ elicitur. Dic enim tres esse unum in concreto & reipsâ dixisti Trinitatem in abstracto. Quid enim aliud est Trinitas, quàm *trium unitas*, nimir. si respicere velimus significationem, in qua Ecclesia hoc vocabulo utitur, quippe quæ Trinitatis nomine personarum pluralitatem ita exprimit, ut indivisam essentia unitatem simul includat. Jam verò Apostolus disertè asserit, tres illos in cælo testes, de quibus agit, esse unum, ergò reipsâ dicit, dari in divinis Trinitatem. Si dicas, Patrem, Filium & Spiritum sanctum esse verum Deum, Sabellius hoc ita accipit, ac si tria tantum nomina, non autem tres realiter distinctæ personæ in una Deitatis essentia statuantur. Si dicas tres esse in Deitate personas, Tritheita illud ita accipit, ac si tres Deos introduces. Dic in una indivisa Deitatis essentia personarum Trinitatem dari & breviter expresseris, quod in Scriptura de hoc mysterio patefactum & fraudes hæreticæ pravitatis detexeris. 5. Deniq; & hoc addimus. Nolumus

vim facere in verbis, sed agnoscant adversarii & sincero corde nobiscum profiteantur, Patrem esse verum & aeternum Deum, Filium esse verum & aeternum Deum, Spiritum sanctum esse verum & aeternum Deum, nec tamen tres Deos, sed unum esse verum Deum & reipsa dixerunt, quod nos Trinitatis nomine breviter complectimur.

2. 2. *Personarum in divinis pluralitas.* Non enim unum, sed plures in caelo testes D. Apostolus statuit, & postea addit. *Si testimonium hominum recipimus, testimonium Dei majus est,* ubi illorum trium in caelo testimonium *μᾶλλον* vocat Dei *μᾶλλον*. Utiq; ergo in Deitate plures personas statuit. Quemadmodum enim ex eo, quod tres in terra testes statuit, recte inferitur, quod non solum unitatem, sed etiam pluralitatem illis tribuat: ita ex eo, quod tres in caelo testes Apostolus statuit, recte colligitur, quod non solum unitatem respectu essentiae, sed etiam pluralitatem respectu personarum illis tribuat. Ubi non unus tantum, sed tres testes statuuntur, ibi datur quaedam pluralitas. In divinis non unus tantum, sed tres testes statuuntur. Ergo datur quaedam pluralitas. Observandum & illud, quod testimonium trium in caelo testium per collationem imparium confertur cum testimonio hominum. *Si testimonium hominum recipimus,* inquit, *testimonium Dei* (trium sc. illorum testium, quorum in v. 7. facta est mentio) *majus est*, ex quo sic concludimus. Si in testimonio hominum pluralitas quaedam statuitur, utiq; etiam in Dei testimonio pluralitas agnoscenda. Ratio connexionis pendet ex collatione testimonii Dei cum testimonio hominum, in qua respicit Apostolus ad legem divinam. Deut. 17. v. 6. cap. 19. v. 15. Matth. 18. v. 16. *In ore duorum vel trium testium consistet omne verbum.* Atqui in testimonio hominum pluralitas quaedam statuitur non ratione objecti, ipsius scilicet rei, de qua testificantur, sed ratione personarum testificantium. Ergo etiam in testimonio Dei pluralitas quaedam agnoscenda, ratione sc. personarum testificantium.

3. Excipiunt Photiniani, *verba illa, testimonium Dei majus est, etiam de his, qui in terra testantur, accipi posse, qui tamen non sunt testes Naturae & essentiae divini, ergo non posse ex illis verbis pluralitatem testium, quorum quilibet Naturae & essentiae*

Deus

Deus sit inferri. Resp. i. Quodnam testimonium Dei Aposto-
lus intelligat, disertis verbis ipsemet exponit, quando addit.
Quoniam hoc est testimonium Dei, quod testificatus est de Filio suo,
quæ verba digitum intendunt ad immediatum illud Patris de
Filio testimonium in Baptismo cœlitus delatum. *Hic est Filius*
meus dilectus, Matth. 3. v. 17. 2. conferimus etiam cum hoc lo-
co Johannis, verba Christi. Johan. 5. v. 32. *alius est, qui testimo-*
nium perhibet de me, quis verò ille sit, statim exponitur, quan-
do non solum de Johanne dicit, *quod testimonium perhibuerit*
veritati vers. 33. sed etiam ad Patris cœlestis testimonium pro-
vocat v. 37. *qui misit me Pater, ipse testimonium de me perhibuit,*
voce scilicet cœlitus delatâ, ut ex antecedentibus in quib. ope-
rum divinorum sit mentio, ex forma verbi præteriti ^{missus est}
perhibuit, & ex consequentibus, in quibus de voce Patris meminit,
manifestè colligitur. 3. adjungimus insuper locum Johan. 8.
vers. 16. *Non sum ego solus, sed ego & qui misit me Pater,* vers. 17.
& in lege vestrà scriptum est, quia duorum hominum testimonium
verum est, v. 18. *ego sum, qui testimonium perhibeo de meipso, &*
testimonium perhibet de me, qui misit me Pater. Quis non anim-
advertit Johannem ad hæc Christi verba digitum intendere?
ex illis ergò sic colligimus. In immediato illo Dei testimonio
pluralitas ratione scilicet personarum testificantium statuitur,
quod Pater de Filio & Filius de seipso dedit. Atqui in illo testi-
monio producuntur tales testes, qui Naturâ & essentiâ sunt
divini. De Patre Photiniani hoc negare non possunt, de Filio
alibi idem demonstratur. E. in illorum testimonio, qui Naturâ
& essentiâ sunt divini pluralitas quædam statuitur, quæ cum
non sit essentiæ, quippe cujus ratione dicuntur unum, relin-
quitur, quod sit personarum. 3. Si Apostolus tres in cœlo tes-
tes statuens non loqueretur de talibus testibus, qui Naturâ &
essentiâ sunt divini, non posset eos à testib. in terra distingue-
re, quippe quorum testimonium suo modo ac respectu iti-
dem est divinum, mediatum scilicet, ne ternario numero plu-
ralitatem illam exprimeret, quia præter hos testes Naturâ &
essentiâ divinos in cœlo sunt etiam Angeli, sunt Moses, Enoch,
Elias, &c. At manifestè conspicimus tres hosce in cœlo testes
à testibus in terra distingui, & eorum pluralitatem numero
ter-

ternario exprimi. Ergo sermo est de testibus Naturâ & essentiâ divinis. 4. Si vel maximè verba illa, *Si testimonium hominum recipimus testimonium Dei majus est*, etiam tribus in terra testibus, sicq; utriq; testium classi accommodare velimus, tamen res ipsa ostendit, diversimodè id esse faciendum ac discrimen aliquod inter testes in cœlo & in terra omninò relinquendum. Tres enim testes *in cœlo*, idè distinctè enumerantur, & à tribus in terra testibus distinguuntur, quia sunt testes divini non participatione aliquâ Deitatis per gratiam, sed per Naturam & essentiam, quâ ratione etiam distinguuntur à tribus in terra testibus, qui non sunt eo modo divini testes, quo illi tres in cœlo (nisi per Spiritum tertium in terra testem itidem intelligamus Spiritum sanctum tertiam Deitatis personam, qui tamen quatenus tribus in terra testibus conjungitur, consideratur non ratione illius immediati testimonii, quod de Christo dedit descendens super ipsum in Baptismo, nec ratione essentia, juxta quam cum Patre & Filio est unum, sed ratione immediati illius testimonii, quod per verbum & Sacramenta de Christo perhibet ac ratione officii, quod in terris adhuc per ministerium exercet) 5. Quia cœlum *Dei sedes*, Psal. 2. v. 4. Esa. 66. v. 1. & c. idè cœli nomine Deus ipse quoad Naturam divinam designari solet. Matth. 21. v. 22. *Baptismus Johannis, num erat ex cœlo, an ex hominibus?* h. e. num à Deo institutus, an humano arbitrio excogitatus. 1. Maccab. 3. v. 60. *Sicut fuerit voluntas in cœlo, sic fiat.* cap. 12. vers. 15. *habemus auxilium ex cœlo.* Quando ergo Johannes tres *in cœlo* testes statuit, pluralitatem inter eos testes statuit, qui sunt Naturâ & essentiâ divini testes.

4. Personarum Trinitas.

4. 3. Personarum Trinitas. Non enim plures nec pauciores quàm tres in cœlo testes Apostolus numerat, ex quo ita colligimus. Quot sunt in cœlo testes propriè dicti, tot etiam sunt personæ divinæ. Jam verò tres sunt in cœlo testes propriè dicti. Ergo etiam tres sunt personæ divinæ. Major probatur, quia testem esse propriè competit personæ, ac quia Patrem & Filium esse duas distinctas personas Photiniani concedunt, idè negare non possunt, duos ex his in cœlo testibus esse personas, de tertio teste, videlicet Spiritu sancto, idem paulò potest de-

demonstrabitur. Dicit Apostolus, esse ^{res} ergo non est una tantum persona, quæ tribus nominibus appelletur, ac propter diversos testificandi modos tres testes esse dicatur. Sicut Servetus nugabatur, *unam eandemq; personam Patris, quia & sermone testificatus sic de Jesu, quod sit suus Filius, & qui à hunc sermonem obsignaverit variis Spiritus sui operibus ac donis, tres testes appellari.* Ecquis enim de uno eodemq; homine, qui de aliqua re testificatur, suumq; testimonium scripto & sigillis confirmat, asserere velit aut possit ipsum esse tres testes propter triplicem testificandi modum? Ergo præter Patrem duo alii in cælo testes statuendi tanquam distinctæ à Patre personæ, præsertim cum Apostolus in plurali dicat, quod hi tres *testificentur*, ac disertis verbis explicet, quinam sint illi testificantes, videlicet *Pater, Verbum & S. S.* Excipiunt Photiniani, *statui etiam tres in terra testes, qui tamen non distinguuntur personaliter.* Resp. 1. Sufficit nobis, quod ex enumeratione trium in terra testium eorundem Trinitas itidem inferri possit, quamvis enim non eodem modo in specie sese habeat Trinitas testium in cælo, & Trinitas testium in terra, tamen in genere utrobique occurrit Trinitas. 2. Quemadmodum igitur rectè concluditur. *Tres in terra testes statuuntur.* Ergo dantur tres testes realiter distincti: Ita quoq; rectè inferimus. *Tres in cælo testes statuuntur.* Ergo dantur tres testes realiter distincti. 3. Quamvis verò ex reali distinctione trium in terra testium personalis, eorundem subsistentia & distinctio inferri nequeat, tamen ex reali distinctione trium in cælo testium personalem eorundem subsistentiam & distinctionem rectè colligat pater ex eo, quod testis nomen propriè accipitur, quando Patre & Filio tribuitur. Jam verò testis nomen propriè acceptum personæ tantum competit, id quod fatetur Goslavus contra Keckerm. part. 1. cap. 4. pag. 50. sic scribens. *Ut concedam; inquiet aliquis, hinc unitatem essentie non probari, tamen tres persone probantur. Si propriè loquamur, res ita se habet. At si figuratè, reperiemus sæpius dici testari etiam ea, quæ testari propriè non possunt.* Hæc Goslavus, ex quibus sic colligimus. Ubi cunq; testis nomen propriè accipitur, ibi personam notat. At hoc loco propriè accipitur. Ergo personam notat, & per con-

sequens, ut tres statuuntur testes, ita quoq; tres persona. Minorem probamus. Quo modo accipitur nomen testis, quando Patri & Filio tribuitur, eo etiam modo accipitur, quando tribus in caelo testibus, videl. non solum Patri & Filio, sed etiam Spiritui sancto hoc loco tribuitur. Atqui Patri & Filio attributum accipitur proprie, quod Photiniani non negant, nec possunt negare, cum ex Joh. 5. v. 32. cap. 8. v. 16. sit manifestissimum. Ergo etiam proprie accipitur, quando tribus in caelo testibus hoc loco tribuitur. Majorem confirmamus ex regula illa certissima, quam Calvinianis etiam solemus opponere, *quod una eademq; vox in eadem sententia non possit habere duplicem significationem, propriam & figuratam*, cujus regulae fundamenta exposuimus in tractat. de Euchar. §. 180. ea vero huc afferre opus non est, cum ipse Enidinus in detorsione loci Psalm. 33. v. 6. contra nos hoc ipsum theorema (falso tamen intellectum & applicatum) urgeat, *quod uno in loco unius vocis plures & diverse significationes retineri non possint*. 4. Quando Apostolus trium illorum in caelo testium *μετεωριου* confert cum testimonio hominum, innuit se eo modo tres illos in caelo testes distinguere, quo tres testes homines inter se distinguuntur. Atqui tres testes humani distinguuntur personis (ubi tamen notandum, esse differentiam inter testium humanorum & divinorum distinctionem, illi enim non personaliter tantum, sed etiam essentialiter distinguuntur, quod in divinis testibus locum non habet propter essentialitatem, quam postea demonstrabimus.) 5. Apostolus non absolute & simpliciter dicit, tres sunt in caelo testes, *Πατὴρ, υἱός, καὶ πνεῦμα*, sed singulis testibus addit articulum, qui respondet τῶν He hajedah Hebraeorum, ὁ πατὴρ, ὁ υἱός, καὶ τὸ πνεῦμα, ut significetur ille summus Pater, ille summus Filius, ille summus Spiritus S. ac postea addit, *καὶ οἱ ὁ θεοὶ* non dicit τῶν θεῶν, sed οἱ θεοὶ, ipsa generis mutatione personalitatem trium illorum testium designans, talem enim generum *ἐπιφασιν* personarum designationi inservire colligitur ex Genes. 3. v. 15. Matth. 28. v. 19. Joh. 14. v. 26. cap. 15. v. 26. Gal. 3. v. 16. Eph. 1. v. 13. Col. 2. v. 19. Quamvis vero de testibus in terra eodem modo postea dici videatur οἱ θεοὶ, tamen per προσοπαίαν tantum, quandam eos tanquam testes introduci, ac proinde figurate eos sic vocari, cum contra priores

res

res sint verè subsistentes personæ, constat ex aliis Scripturæ locis cum hoc dicto conferendis. 6. Coniungimus ergò cum hoc loco Johannis Historiam de Baptismo CHRISTI, ad eam enim digitum intendit Apostolus tres in cælo testes statuens, ut superius demonstravimus, in qua latius explicatur, quomodo tres hi in cælo testes, Pater, Verbum & Spiritus sanctus fuerint testificati, Pater è cælo hanc vocem edit. *Hic est Filius meus dilectus.* Filius in Jordane stans baptizatur. Spiritus sanctus in corporali specie columbæ descendit, ac manet super Christum Matth. 3. v. 17. &c. unde sic colligimus. Quot personæ Deitatis in Baptismo Christi sese manifestarunt, tot etiam in Deitate personæ agnoscendæ, prædicandæ & invocandæ. Atqui tres personæ Deitatis in Baptismo Christi sese manifestarunt. Ergò etiam tres in Deitate personæ sunt agnoscendæ, prædicandæ & invocandæ, ac proinde Trinitas personarum in divinis statuenda. Minor continet tria membra. Primum, quod tres sese manifestarint ex ipsa descriptione hujus *Trinitatis* intelligitur. Secundum, quòd tres illi fuerint personæ, ac proinde inter se personaliter distincti, patet ex eo, quod alius est, qui de cælo clamat, alius qui baptizatur, alius qui in specie columbæ descendit. Is, qui de cælo clamat, non baptizatur, nec in specie columbæ descendit, ergò Pater est à Filio & Spiritu S. distinctus. Is, qui in Jordane baptizatur, non clamat de cælo nec in specie columbæ descendit. Ergò Filius est à Patre & Spiritu S. distinctus. Is, qui in specie columbæ descendit, non clamat de cælo nec baptizatur. Ergò Spiritus S. à Patre & Filio est distinctus. Ut ergò ex eo, quod alius est, qui clamat de cælo, & alius, qui in Jordane baptizatur, rectè colligitur, aliam esse Patris, aliã Filii personã sive Patrem & Filiũ personaliter distingui: ita ex eo, quod alius, qui in specie columbæ descendit, & alius, qui in Jordane baptizatur, rectè colligitur, aliam esse Spiritus S. aliam Filii personam, & ex eo, quod alius est, qui de cælo clamat, alius, qui in specie columbæ descendit, rectè infertur aliam Patris, aliam Spiritus sancti esse personam, & proinde Patrem, Filium & S. S. esse tres personas realiter distinctas, & tres testes personaliter distinctos. Tertium, quod hæ sint tres personæ, probatur ex

omnibus illis locis, quæ veram Filii & Spiritus S. Deitatem demonstrant. Præterea in hac ipsa *ἱεροφανείῃ* Filius vocatur, à *ἀγαπητῷ*; dilectus ille, id quod in aliis Scripturæ locis sic exponitur, quod sit proprius & unigenitus Dei Filius ab æterno à Patre genitus. Spiritus S. cum Patre & Filio in hac *ἱεροφανείῃ* conjungitur & à Photinianis conceditur, quod sit *virtus divina*, quæ nihil aliud est, quàm ipse Deus, ex quo colligimus tres illas realiter distinctas personas esse unius indivisæ Deitatis personas. 7. Deniq; addimus institutionem nostri Baptismi Matth. 28. v. 19. Ut enim in Baptismo Christi tres Deitates personæ se se manifestarunt, ita quoq; in institutione nostri Baptismi trium distinctarum Deitatis personarum fit expressa mentio. Ut in Christi Baptismo Pater, Filius & S. S. testificati sunt: ita in nostro Baptismo tota sacrosancta Trinitas ad salutem baptizati efficaciter operatur. Vid. tom. 4. Loc. de Bapt. §. 80. Jam v. in Baptismi institutione tres distinctè nominantur, tres particulam copulativam *et* distinctè numerantur, tribus articulus *Deum et* expressè additur, & in trium illorum nomine Baptismus administrari jubetur, utiq; ergò tres distinctæ personæ in eadem difertè exprimuntur. Quod autem tres illæ distinctæ personæ sint unius indivisæ Deitatis personæ, ac proinde unus verus Deus, probatum damus hoc argumento. Isin-
cujus nomen baptizamur, est verus Naturâ Deus. Atqui non solum in Patris, sed etiam Filii & Spir. S. nomen baptizamur. E. non solum Pater, sed etiam Filius & S. S. sunt verus Naturâ Deus. De Photinianorum ad hoc argumentum exceptionib. egimus disp. 10. de gloria Dei. §. 4. & seqq.

4. Spiritus
sancti per-
sonalitas.

5. 4. Spiritus sancti personalitas. Qui duobus in celo testibus Patri scil. & Filio tanquam tertius testis conjungitur, is est à Patre & Filio distincta persona. Spiritus S. duobus in celo testibus Patri scil. & Filio tanquam tertius testis conjungitur. Ergo Spiritus S. est à Patre & Filio distincta persona. Majorem totis viribus negant Photiniani, sic enim Goslavus contra Keckerm. part. 1. cap. 4. p. 49. Ex hoc loco 1. Job. 5. v. 7. sequitur tantum tres esse, non autem tres personas esse unius essentie pag. 51. si figuratè loquamur, reperiemus sepius dici testari etiam ea, quæ testari propriè non possunt. Et tres sunt, scribit Jo-
han-

hannes, testantes in terra, Spiritus, aqua & sanguis. Est figura
apud Rhetores Prosopopeia, cum id, quod est rerum animatarum,
inanimatis tribuitur. Confirmamus igitur majorem propositionem
 1. ex hoc ipso loco, & quidem tripliciter 1. De quo proprie
 testis nomen prædicatur, ille est persona, quod est manifestum,
 & ab adversariis concessum. Atqui de Spiritu sancto proprie
 testis nomen prædicatur. Ergo Minor probatur, quia eodem modo,
 quo Patri & Filio, etiam Spiritui sancto tribuitur, quod sit
 testis, jam verò Patri & Filio testis nomen proprie competit.
 Ergo & Spiritui sancto, aliàs sequeretur, unam eandemq; vo-
 cem in una eademq; propositione habere duplicem significationem
 propriam & figuratam. 2. Per Spiritum hic intelligitur, aut
 donum Spiritus S. in cordibus nostris testificantis, aut virtus &
 potentia Patris aut distincta à Patre & Filio persona, ut constat
 ex sufficiente enumeratione. Non primum, quia Spiritus S. con-
 jungitur testibus in cælo, jam verò donum Spiritus testificatur
 in cordibus hominum in terra degentium. Nec secundum, quia si
 Spiritus S. esset tantum virtus Patris, non autem distincta ab eo
 persona, non posset ab eo tanquam tertius testis distingui, cum
 essentia & virtutis sit una testificatio, adeoq; unus sit testis,
 personæ quæ testatur, & virtus per quam testatur. Manet
 ergo tertium, videlicet Spiritum sanctum testem tertium esse
 distinctam à Patre & Filio personam. Observandum etiam
 tertium hunc testem Spiritum S. hoc loco eadem ratione non
 solum à Patre, sed etiam à Filio distingui. E. non possunt
 Photiniani dicere, quod S.S. à Patre distinguatur, ut ipsius
 consubstantialis virtus, quia eodem modo distingueretur à
 Filio, ut ipsius consubstantialis virtus, jam verò negant
 Photiniani, Spiritum S. esse consubstantialem Filii virtutem.
 3. Non Patris solum & Filii, sed etiam Spiritus S. testimonium
 comparatur cum testimonio hominum, quando additur vers. 9.
Si testimonium hominum recipimus, testimonium Dei majus est.
 Atqui testimonium hominum ita comparatum est, ut plures
 testes rem unam testificantes sint inter se verè ac realiter
 distincti, sic enim habent verba legis divinæ, ad quæ
 Johannes respicit. *In ore duorum vel trium testium
 consistit omne verum.* Ergo etiam Patris, Filii & Spiritus

sancti testimonium ita comparatum est, ut à Patre & Filio Spiritus S. sit verè & realiter distinctus, personaliter scilicet, quia essentialiter cum utroq; est unum. 2. *ex aliis Scripturæ locis*, & quidem tribus potissimum. 1. ex Matth. 3. v. 17. Luc. 3. v. 22. Qui in specie corporali columbæ in Baptismo Christi descendit, est distincta à Patre & Filio persona. Sed Spiritus S. in specie columbæ descendit. Ergò. Majorem protervè negant Photiniani, sed ex textu firmiter probatur, quia ut Pater se manifestavit, quod sit distincta à Filio & S. S. persona per vocem audibilem, sic Spiritus S. se manifestavit, quod sit distincta à Patre & Filio persona per descensum in specie columbæ visibilem. Ut rectè colligo Patrem esse distinctam personam, quia per sonum vocis sese distinctè manifestat, sic rectè colligo, Spiritum S. esse distinctam personam, quia per speciem columbæ descendentis sese distinctè manifestat. Quæ per modum attributi essentialis sunt in Deo, assumtâ visibili corporeâ & externâ specie non apparent, quis enim unquam vidit Dei misericordiam, Dei justitiam, Dei sapientiam, &c. assumtâ visibili corporea & externâ specie distinctè se manifestasse? Jam verò Spiritus S. in Baptismo Christi ea ratione apparuit. Ergo. Sed de hoc argumeto alibi plenius. 2. ex Matth. 28. v. 19. Is, in cujus nomen baptizamur est distincta à Patre & Filio persona. Sed in nomen Spiritus S. baptizamur. Ergò Spiritus S. est distincta à Patre & Filio persona. Majorem denuò negant Photiniani, utpote quorum proprium est etiam manifestissima ac certissima negare. Sed non possunt suæ negationis firmum aliquod adducere fundamentum, nos ergò literè inhæremus & ut ex eo, quod in Patris & Filii nomen baptizamur, rectè colligimus, Patrem & Filium esse distinctas personas, ne ipsis quidem Photinianis abnudentibus, sic ex eo, quod in Spiritus S. etiam nomen baptizamur, rectè inferimus, quod Spiritus S. sit distincta à Patre & Filio persona, nisi certam & immotam aliquam diversitatis rationem afferant Photiniani, quod in æternum facere non poterunt. Schmalzio in disp. 1. contra D. Frantz. p. 36. hîc aqua hæret, sic enim trepidante animo & calamo scribit. *Præterquam quod hæc verba in nomine Patris, Filii & Spiritus sancti idem significare possunt* (nota) quod

quod in Patrem, Filium & Spiritum sanctum modo loquendi Hebraico, quod nomen rei pro ipsa re accipitur, jure credi potest (nota) proprie ista verba Patri & Filio competere, qui persone sunt improprie autem Spiritui sancto & Christum fortasse nunquam italocuturum fuisse (nota) si de solo Spiritu sancto sermonem habuisset. At hujus improprietatis, nec eo in loco, nec ullibi in tota Scriptura ullum occurrit vestigiū, nec affertur vel afferri potest ulla necessitatis causa, quæ à proprietate literæ discedere jubeat. Nos autem cur proprietati verborum insistamus, causam afferre possumus evidentem, tum generalem illam, quod in mysteriis fidei à proprietate literæ non sit discedendum, nisi ipsa Scriptura nos cogat, tum specialem, quod Baptismus, cujus institutio in his verbis describitur, ejusdemq; forma præscribitur, sit actio fœderalis, per quam baptizatus in fœdus recipitur 1. Pet. 3. v. 21. quod ipsum etiam ex collatione Baptismi cum Circumcisione intelligitur Coloss. 2. v. 11. jam verò eum, à quo in fœdus recipimur, oportet esse personam. Vide Dn. D. Hunn. amicū nostrum honorandum in erudita disput. de Sacram. Bapt. Photinianis opposita th. 83. 3. ex Joh. 14. v. 16. *rogabo Patrem & alium Paraclitum dabit vobis, v. 17. Spiritum veritatis, qui apud vos manebit, cum quo conjungimus cap. 15. v. 26. cum venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre Spiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me, ex quibus sic inferimus. Qui est alius Paraclitus à Patre & Filio distinctus, ab æterno à Patre & Filio procedit, & in tempore à Patre & Filio mittitur, is etiam est alius à Patre & Filio distinctus testis, & per consequens distincta à Patre & Filio persona. Spiritus S. est alius Paraclitus à Patre & Filio distinctus, ab æterno à Patre & Filio procedit, & in tempore à Patre & Filio mittitur. E. & alius à Patre & Filio distinctus testis, & per consequens distincta à Patre & Filio persona. Id quod per consequens additur, rectè inferri demonstramus hac collatione. Joh. 5. v. 32. inquit Christus, *alius est, qui testimonium perhibet v. 37. qui misit me Pater, ipse testimonium perhibuit de me. cap. 8. v. 16. Solus non sum, sed ego & qui misit me Pater, v. 17. & in lege vestra scriptum est, quia duorum hominum testimonium verum est v. 18. ego sum, qui testimonium perhibeo de meipso, & Pater, qui misit me, testimonium de me perhibet. Quemadmodum Pater ideò dic-**

citur

citur *alius*, qui *testimonium perhibet*, sive alius testis, quia est à Filio verè distincta persona, sic S. S. etiam est alius testis, quia à Patre & Filio est distincta persona. Quemadmodum Christus duas personas testificantes adducit, iisq; accommodat, quod in lege scriptum, *In ore duorum vel trium testium consistit omne verbum*: Sic Johannes hoc loco tertium testem addit, iisque id ipsum ex lege accommodat, *Si testimonium hominum recipimus, testimonium Dei majus est*. Ergo ut Pater & Filius sunt distincta personæ, ita quoq; Spiritus S. est persona ab utroq; distincta. Schmalz. contra D. Grauerum de S. S. p. 16. hoc unum, in mendicitate sua habet, quod regerat. *Vocem alius* Joh. 14. v. 16. non ad denotandam personam, sed aliud quid quod Apostolis ad futurum loco Christi erit, esse additum, quia licet figuratâ locutione multò rectius & elegantius id, quod res est, exprimat, quo loquendi modo possit Pater à Filiis suis res suas parum curantibus discessurus illis dicere, fore ut nisi res suas curent, alius Magister veniat, paupertas scilicet, eos docturus, quomodo se gerere debeant, &c. Atqui si licet in summis fidei mysteriis à proprietate literæ proprio arbitrio discedere & quasvis interpretationes tropicas proprio ausu confingere, nihil certi in Scripturis relinquatur. Afferant ergò Photiniani certam & evidentem rationem, cur vocabulûm *alius* non debeat propriè accipi, prout personam denotat, sed in locutionem figuratam transformari ut aliud quid notet. Nullam autem ejusmodi rationem proferre possunt, nisi præconceptam suam opinionem, quod in una indivisa Deitatis essentia non possint esse plures personæ. Nos autem licet nullâ lege teneamur afferre rationem, cur proprietati verborum insistamus, cum regula interpretationis hoc requirat, ex abundanti tamen afferemus. Paraclerum illum alium Christus sic describit, quod à Patre procedat, quod à Filio mittatur, & testimonium de eo perhibeat, quod unâ cum Apostolis & per Apostolos testimonium perhibeat, Johan. 15. v. 26. & 27. ac cum in Genere neutro dixisset το πνεῦμα τῆς ἀληθείας, in masculino subjicit, ἐκείνου μαρτυροῦντος. sicq; in uno indivulso contextu in eodem divino opere secum & cum Patre tanquam personam cum duabus personis Spiritum S. conjungit, ac talia ei assignat, quæ non nisi personæ competunt. Idem probatur

ex

ex aliis Scripturæ locis, in quibus de Spiritu sancto dicitur, quòd operetur prout vult 1. Cor. 12. v. 11. quòd cognoscat, & scrutetur profunditates Dei 1. Cor. 2. v. 10. quòd judicet Act. 15. v. 28. quòd loquatur ac præcipiat Act. 13. v. 2. quòd doceat veritatem & ventura annunciet Joh. 17. v. 13. quòd arguat Johan. 16. v. 8. quòd consoletur Joh. 14. v. 16. quòd mittat Esa. 61. v. 14. quòd Ecclesiæ doctores constituat Act. 20. v. 28. quòd adjuvet Rom. 8. v. 26. &c. At hæc omnia sunt ejusmodi opera, quæ si conjunctim accipiantur, non possunt, nisi à persona subsistente, intellectu, voluntate & agendi facultate prædita effici. Ergò Spiritus S. est persona. Dico autem conjunctim accepta, quia Photiniani adducunt quædam exempla, in quibus quædam ex illis operibus tribuuntur etiam rebus. Sic regnum Dei dicitur venire Luc. 17. v. 20. verbum consolatur Psalm. 23. v. 4. auxilium mittitur Psalm. 20. v. 3. opera testantur Joh. 10. v. 25. Sed his ac similib. rebus nec tota definitio personæ, nec omnia personæ intelligentis, volentis & agentis opera tribui possunt. Nec operationes illæ personarum uniformiter ac semper de illis prædicantur, sed improprietas illa alibi exponitur. De Spiritu S. autem Scriptura semper uno & eodem modo, ut de distincta à Patre & Filio persona loquitur, ex quo ipsum esse personam merito colligitur, cum in summis fidei mysteriis à proprietate literæ absq; cogente necessitate non sit discedendum. Breviter, quibus argumentis probatur Patrem esse personam & Filium esse personam, ipsdem etiam probari potest, S. S. esse personam.

6. 5. Cujus, personæ proprietatis. Tres in cælo testes Jo. 6. Cujus, hannes non solum numerat, sed etiam nominatim eos exprimit. Primum vocat Patrem, qui est prima persona Trinitatis. Dicitur hic testis Pater (nomine accepto non essentialiter, sed personaliter, ut ex additis duobus reliquis tribus testibus apparet) non solum propter opus ad extra, quia in Filio per Spiritum sanctum omnia condidit & conservat, quo respectu vocatur Pater omnium creaturarum, Malach. 2. v. 10. nec solum quia per & propter Filium suum credentes in filios suos adoptat, quo respectu vocatur Pater credentium Rom. 8. vers. 15. Gal. 4. v. 6. &c. sed etiam & quidem cum primis propter opus

C

ad

ad intra, quia ab aeterno genuit Filium sibi coaeternum & con-
substantialiorem, qui proinde ipsius proprius & unigenitus Fi-
lius dicitur Johan. 5. v. 18. Rom. 8. v. 32. Johan. 1. v. 14. Chara-
cteristica ergo primae personae proprietates haec est, quod ab
aeterno genuerit Filium & una cum eodem ab aeterno spiret
Spiritus sanctum, quia relatio illa, quae Pater in ipsa Deitate
ad Filium refertur, *generatio* scilicet in Patre est realiter eadem
cum relatione, quae idem in ipsa Deitate ad Spiritum S. refer-
tur, quae est *spiratio*, unde veteres proprietatem Patris confi-
tuunt *ἀγεννησία*, *innascibilitas* em, ubi accuratè notandum voca-
bulum *ἀγεννησία*, quoad rem significatam non esse tantum *ne-*
gativum, quod Pater sit à nullo nec factus, nec creatus, nec ge-
nitus, nec procedens, sed etiam *affirmativum*, quod Pater ab
aeterno genuerit Filium & cum Filio spiret Spiritum S.

7. Secundum testem Apostolus vocat *λόγον Verbum*,
quo nomine intelligitur Dei Patris Filius, ut ex aliis Scripturae
locis constat Johan. 1. v. 14. 1. Joh. 1. v. 1. Apoc. 19. v. 13. &c. qui
est secunda Trinitatis persona. Dicitur hic testis *ἄγος*, non
solum *κατὰ τὴν* respectu *creaturarum*, tum *generatim* propter
creationem & *sustentationem*, quia Pater per illum omnia condidit
& conservat Gen. 1. v. 2. Joh. 1. v. 3. Augustin. in libro 83. qua-
estionum q. 63. tum *speciatim* propter voluntatis divinae *reve-*
lationem, quia Pater per illum mysterium voluntatis suae de
salute nostra revelavit in V. T. *sub figuris*, in exordio N. T. post
factam incarnationem in propria *humanitate*. Joh. 1. vers. 18.
Hebr. 1. vers. 1. Nazianzen. orat. 2. de Filio pag. 164. *ἄλλὰ τὸ ἕ-*
αγγελικόν, &c. sed etiam *κατὰ τὴν* respectu ipsius *Patris*, tum pro-
pter *aeterni decreti rationem*, quia decretum de redemptione &
salvatione generis humani factum in ipso ante mundum con-
ditum Ephes. 1. v. 4. 2. Tim. 1. v. 2. tum propter *aeternam à Pa-*
tre generationem, Joh. 1. v. 1. *Et mens cogitando verbum in me*
se generat & sic generat verbum de se, ut gentium habeat apud se,
sic Verbum divinum in ipso Patre manet, à quo gignitur. Fulgent-
lib. 3. ad Monim. Filius dicitur *Verbum*, dicunt Graci Patres,
ἄλλὰ τὸ ἀπαθὲς τῆς γενήσεως, ἄλλὰ τὸ συναφὲς, & quia est
ἐκὼν καὶ χαρᾶν & *γενήσαντο* ὅλον ἐν ἑαυτῷ δέκνους τὸν

γενή-

γεννηται εδεν εκειθεν διαμερισαι και τελειωτα αρχαι
 και ε αυτων ως ο ημετερολογω ολην ημων απημενιζη την
 εννοιαν. Plura similitudinis ac dissimilitudinis inter
 λόγον illum divinum & λόγον nostrum humanum
 membra videri possunt in egregio tractatu Dn. D. Meisneri,
 Theologi Clarissimi, amici nostri singulariter honorandi ac
 dilecti, quem vocat Λογολογία. Characterifico ergo secundæ
 personæ Filii scilicet proprietates est, quod ab æterno à Patre
 est genitus, & cum Patre ab æterno spirat Spiritum S. quia rela-
 tio illa quâ Filius ad Patrem refertur, est realiter eadem cum
 relatione, quâ refertur ad Spiritum sanctum, unde veteres
 proprietatem Filii vocant γέννησις, per quam proprietates Filii
 statuitur generatio, quâ ab æterno à Patre nascitur, ita tamen
 ut non excludatur spiratio, quâ ab æterno unâ cum Patre spirat
 Spiritum sanctum.

8. Tertium testem Apostolus vocat Spiritum sanctum,
 qui est tertia Trinitatis persona, cui peculiariter hoc nomen
 tribui consuevit. Psalm. 51. v. 15. Esa. 63. v. 10. Luc. 3. v. 22. &c.
 Augustin. lib. 5. de Trin. c. 11. Pater & Filius & Spiritus san-
 ctus, quoniam unus Deus & unus, Deus sanctus est, & Deus Spi-
 ritus est, potest appellari Trinitas & Spiritus sanctus, sed tamen
 ille Spiritus S. qui non Trinitas, sed in Trinitate intelligitur, in eo,
 quod proprie dicitur Spiritus sanctus, relative dicitur, cum & ad
 Patrem & Filium refertur, quia Spiritus sanctus & Patris & Fi-
 lii Spiritus est, sed ipsa relatio non apparet in hoc nomine, appa-
 ret autem cum dicitur Dei donum, &c. Dicitur hic testis Spi-
 ritus non solum ratione essentia, quia est essentia spiritualis
 ασωματος & incorporea Johan. 4. v. 24. (eam enim cum Patre
 & Filio communem, imò unam & indivisam obtinet) nec solum
 ratione operum ad extra, quia accommodantur illi tales
 effectus in creaturis, qui afflatum quandam divinitatis impor-
 tant, ut sunt vivificare, afficere mentes hominum, sanctificare,
 docere, illuminare, &c. per quos effectus velut spirat, movet
 & afficit creaturas ac velut animæ in corpore obit officia, pro-
 ducendo eas in esse, vivificando, continendo, movendo, san-
 ctificando, interius docendo & mentes hominum afficiendo,

Gen. 1. v. 3. unde datur per flatum Johan. 20. v. 22. & cum sono venti sive Spiritus vehementis Act. 2. v. 2. nec solum ratione modi agendi, quia ut Spiritus ubi vult spirat & vocem ejus audis, sed nescis unde veniat & quod vadat: Sic Spiritus sanctus sensib. non percipitur, sed efficacia operationis intelligitur & agnoscitur Joh. 3. v. 8. sed etiam & cum primis ratione proprietatis personalis & operis ad intra, quia à Patre & Filio ineffabiliter ab aeterno ex intimo essentia ore spiratur, unde vocatur Spiritus oris Jehovæ Psalm. 33. v. 6. *spiritulum omnipotentis* Job. 33. v. 4. Spiritus oris Christi 2. Thess. 2. v. 8. Spiritus labiorum ejus Es. 11. v. 4. hanc spirationem Christus vocat *ἐπιόρωσις*, Joh. 15. v. 26. unde veteres proprietatem characteristicam Spiritus S. vocant *ἐπιόρωσις* per quam intelligitur, quod Spiritus sanctus per modum spirationis à Patre & Filio ab aeterno procedat. Addunt veteres qualiscunq; declarationis gratiâ, Spiritum procedere à Patre & Filio sicut amor à mente intelligente & verbo mentali, amor autem veluti spiratur, quia sicut ventus, qui spiratur, impellit & movet aërem & alias res, sic amor impellit & movet voluntatem amantis in rem amatam, &c. De hac Spiritus S. personali proprietate latè egimus tom. 1. Loc. tract. de S. S. §. 59. & seqq.

*Exceptio
Photinia-
norum.*

9. Contra Spiritus S. personalem proprietatem excipiunt Photiniani, quod *ἐπιόρωσις* illa ostendat Spiritum sanctum non esse personam. Sic enim scribit Socinus in explanatione locorum, qui pro astruenda Spiritus S. divinitate afferri solent (quod scriptum animadvers. in assert. Posnan. annexum) pag. 113. & 114. *Quamvis ii, qui Spiritum S. ipsum Deum esse statuunt, quales sunt Evangelici omnes & Papsistæ putant, inde (ex Joh. 15. v. 26.) intelligi formam, ut ita loquar, personalitatis ejus, tamen sine dubio contrarium potius probatur. Neq; enim naturaliter persona à persona perpetuò aut indefinenter, aut etiam sæpè aut subinde procedere seu emanare potest, qualem certum est, processionem istam Spiritus sancti à Patre Christi esse, id quod etiam indicat verbum ipsum presentis temporis, procedit. Res enim non persona à personis ratione ista emanant, ut habetur Marc. 7. v. 15. ubi idem est verbum, quod in loco isto. Eadem repetit Schmalz. in disp. contra D. Grauerum de*

de Spiritu S. pag. 17. Resp. 1. Ostendimus in tract. de Spiritu
sancto §. 60. & seqq. *ἐκπερὶ τοῦ* usurpari non solum de emana-
tione rerum, sed etiam *personarum*. Sic Deus dicitur *ἐκπερὶ τοῦ*
quando se manifestat signo vel opere quodam externo Psalm.
68. v. 8. Mich. 1. v. 3. Angeli & homines, quando τὸ πῦρ & lo-
cum suum mutant. Zach. 2. v. 3. Gen. 24. v. 11. Matth. 20. v. 29.
Marc. 1. v. 5. &c. 2. Nec res solum, sed etiam personæ dicun-
tur ab homine egredi per generationem scilic. & nativitatem
Jud. 8. v. 30. *Gedeoni erant filii septuaginta ἐκπερὶ τοῦ* egressi ē
femore ejus, unde etiam ad metaphoricam glaci generationem
accommodatur Job. 38. vers. 29. 1. Reg. 4. v. 33. Falsa igitur
est hypothesis exceptionis Photinianæ, quod nullum
ἐκπερὶ τοῦ sit persona. 3. Quamvis verò naturaliter sive in re-
bus naturalibus persona à persona perpetuò aut indefinenter
procedere non possit, tamen ex illo colligi nequit, in divinis
processioni personæ à persona non esse locum. Distinguen-
dum enim inter processione *physicam* ac *hyperphysicam*, *hu-*
manam & *divinam*, *temporalem* & *aternam*. Processio Spiri-
ritus S. quâ per modum spirationis à Patre & Filio procedit, est
hyperphysica, divina & aeterna nullam secum trahens muta-
tionem nec includens temporis successionem, de ea igitur ju-
diciū fieri non potest nec debet ex processione physica, hu-
mana & temporali, quæ & Naturæ legibus & variis transmu-
tationibus & temporum intervallis est subjecta. 4. Ex verbo
præsens temporis *procedit* neutiquam colligi potest, Spiri-
tum sanctum non procedere ab aeterno à Patre & Filio ut per-
sonam, quia aeternitas excludit omnem temporis successio-
nem, idè rectè dicimus, quòd Spiritus S. à Patre & Filio pro-
cesserit, & quod à Patre & Filio procedat. Quod ergò de ge-
neratione Filii Nazianzen. orat. 3. de Theol. dicit, id ad pro-
cessionem Spiritus sancti etiam accommodari potest. *Nec*
Deus Pater ita genem (spirat) ut nondum perfectè generarit
(spirarit) neq. Pater generavit Filium (& cum Filio spiravit
Spiritum sanctum) ut generare (spirare) desierit: illa enim lo-
cum habent in iis tantum, quæ temporum mutationibus sunt ob-
noxia, verum in Deo semper est nativitas (spiratio) sed perfectæ,

semper enim Filius Dei nascitur, sed perfectus (Spiritus sanctus semper spiratur & procedit, sed perfectus.

6. Ordo inter personas Trinitatis.

10. 6. *Ordinis inter personas divinitatis perspicuitas.* Apoc. stolus non solum tres in caelo testes numerat & singulorum nomina exprimit, sed etiam ordinem inter eos monstrat. Primum enim testem vocat *Patrem*, secundum testem appellat, *Verbum*, tertium *Spiritum S.* Prima ergo persona divinitatis est Pater, secunda Filius, tertia Spiritus S. Quamvis verò in quibusdam Scripturae dictis hic ordo ratione *collocationis* non ita strictè observetur, quod ad omnem inaequalitatis suspicionem excludendam fieri merito creditur 2. Corinth. 13. vers. 13. Gal. 4. v. 6. Ephes. 2. v. 18. Apoc. 1. v. 4. & 5. tamen ex personarum Trinitate & cujusq; personae proprietate ordo ille manifestè colligitur, quod sic ostendimus. Ubi dantur tres personae, quarum una est *producens tantum*, altera *producens & producta* diverso respectu, ac tertia *producta tantum*, ibi inter eas talis necessariò constituitur ordo, ut persona *producens tantum*, sit ordine prima persona, persona *producens & producta* sit ordine secunda persona, persona *producta tantum* sit ordine tertia persona. Jam verò in augustissimo Trinitatis mysterio dantur tres ejusmodi personae, quarum una est *producens tantum*, videlicet Pater, qui ab aeterno genuit Filium, & cum Filio itidem ab aeterno spirat Spiritum sanctum: altera est *producens & producta*, videlicet Filius, qui ab aeterno est à Patre genitus, quo respectu dicitur persona *producta*, & cum Patre itidem ab aeterno spirat Spiritum sanctum, quo respectu dicitur persona *producens*: tertia est persona *producta tantum*, videlicet Spiritus sanctus, qui à Patre Filioq; ab aeterno procedit. Ergò in mysterio Trinitatis Pater est persona prima, Filius sive Verbum est persona secunda, Spiritus sanctus est persona tertia. Atq; hic ordo in aliis etiam Scripturae locis evidenter ponitur. Esa. 63. v. 7. & seqq. Hagg. 2. v. 5. & 6. Act. 10. v. 38. Rom. 1. v. 2. & seqq. cum primis verò in institutione Baptismi Matth. 28. v. 19. *Baptizate gentes in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti*, ubi tamen notandum ordinem illum inter personas Trinitatis non statui ratione temporis, quia tres personae divinitatis sunt coaeternae, nec ratione diversa

verse Natura, quia sunt consubstantialia, nec ratione dignitate, quia sunt ejusdem gloriae & majestatis, sed ratione originis five productionis. Nazianzenus orat. 3. de Theol. *A Patre existunt Filius & Spiritus sanctus, sed non post illum.* Augustinus lib. 3. contra Maxim. cap. 18. *Ideo non est Pater major Filio, quia aequalem sibi genuit, originis enim quaestio est, quis de quo sit, aequalitas autem qualis aut quantus sit.* Vide tract. de Deo Patre & aeterno ejus Filio §. 1.

II. 7. *Trium personarum unitas, & consubstantialitas.* 7. *Trium* Apostolus non solum tres in caelo testes statuit, sed etiam di-^{personarum} fertis verbis addit, *Et hi tres unum sunt*, ergo in confessione ^{unitatis} verae sempiternaeque Deitatis & in essentia unitas, & in Trinitate adoretur aequalitas. Sic enim colligimus. Qui testes Naturae divini vere & proprie unum sunt, illorum est una essentia. Pater, Verbum & Spiritus S. testes Natura divini vere & proprie sunt unum. Ergo illorum trium est una essentia & per consequens hi tres sunt ^{unitatis} & consubstantialia. Exclamat haereticus, *agere de unitate consensus & testimonii non essentiae, ideoque ex textu Apostolico non posse inferri.* Socin. in animadv. ad assert. 17. Posnan. p. 69. *cum ex sequentibus pateat, verba illa, & hi tres unum sunt, sine quibus testimonium nullius ponderis est, nihil aliud significare posse, quam idem omnino restantur, nec ullam ratione essentiae unitatem aliquam declarare, ridendi plane sunt, qui ejusmodi testimonium ad Trinitatis nomen unius essentiae divina accommodandum afferre non dubitaverint.* Idem in comment. 1. Joh. 5. p. 424. *Non potest nullo pacto ex istis verbis una & eadem essentia Patris, Verbi & Spiritus sancti confirmari, ut a nostris hominibus copiose & multis exemplis demonstratum est in interpretatione verborum Christi, Ego & Pater unum sumus, neque hic quidem est opus ea in medium afferre, praesertim cum locus ipse satis doceat, istam unitatem pertinere ad ipsum testimonium, hicque aliud nihil dici, nisi quod Pater, Verbum & Spiritus sanctus unusquisque testimonio suo hoc unum testatur, quod Jesus est Christus seu Dei Filius, praeter id, quod jam dictum est, nempe quod idem dicitur de Spiritu & aqua & sanguine, in quibus aliam unitas esse nequit, quem testimonium. Enidius in explicat. h. l. Quod quidam dicunt, illis verbis, & hi tres unum sunt, quae tribus*

ca. h. l. s. i. b.

caelestibus testibus subiecta sunt, essentia identitatem denotari, quasi diceret Apostolus, Patrem, Verbum & Spiritum sanctum esse ejusdem essentia, id est scopus Apostoli & multorum Trinitariorum ingenua confessio & ratio ex sequenti clausula de prompta refellit. Goslavus contra Keckerm. part. i. cap. 4. p. 44. ex eo, quod Spiritus S. testimonium aequaleat testimonio Patris, non consequitur ejusdem esse essentia Spirituum sanctum cum Patre, nam nemo nescit, mille etiam homines aequale testimonium perhibere posse de aliquo, quippe aequale testimonium consistit non in unitate singularis essentia, sed si omnes testentur, prout res ipsa vel gesta vel visa vel audita sit. pag. 50. non concedo his verbis & hi tres unum sunt, unitatem voluntatis intelligendam esse. Ratio contextus suadet. Et verba ipsa ingerunt de unitate testimonii sermonem fieri. Jesum enim esse Filium Dei, ut apparet ex vers. s. hisce verbis probatur. Schmaltz. contra i. disp. D. Frantz. p. 6. Pater, Verbum & Spiritus sanctus non sunt unus, sed unum, id est consensu, ut Spiritus, aqua & sanguis unum sunt.

12. Photinianis assurgit Eras. in annot. h. l. p. 769. Cum id quod de testimonio aquae, sanguinis & Spiritus dictum est, unum sunt, referatur non ad eandem Naturam, sed ad consensum testimonii, an putamus Arianos tam stupidos futuros, ut non idem hoc loco interpretentur de Patre, Verbo & Spiritu? & c. hoc non est confirmare fidem, sed suspectam reddere, si nobis hujusmodi lemmatis blandiamur. Fortasse praestiterit hoc piis studiis agere, ut nos idem reddamur cum Deo, quam curiosis studiis decertare, quomodo differat à Patre Filius aut ab utroque Spiritus. Certè ego, quod negant Ariani, non video posse doceri, nisi ratiocinatione. Assurgit etiam Calvinus in comm. h. l. p. 85. Tres esse unum, non refertur ad essentiam, sed consensum potius. Calvinum sequuntur Beza in annot. pag. 615. Unum sunt, id est, ita prorsus consentiunt, ac si unus testis essent, uti reverà unum sunt, si tres species, sed de ea, ut mihi quidem videtur, non agitur hoc loco, quod & glossa interlinearis agnoscit, unde ad illorum suffragium provocat Enidinus, sic scribens d. l. Erasmus, Calvinus, Beza, Hemmingius & alii quamplurimi Tripersonati (sic ex Socin. in animadv. p. 79. hæreticus blasphematur) Dei cultores. ultrò fatentur hic agi de consensu, non essentia aut Naturæ unitate. Sed Cal-

Calvino & Bezae merito opponuntur alii ex ipsorum aecclis, qui veritatem nobiscum agnoscunt & propugnant. Polanus lib. 3. Syntagm. cap. 7. p. 219. *Si quis contra hoc testimonium exceperit, ultima ejus verba, nempe & hi tres unum sunt, non de essentia, sed de consensu in testimonio unitate esse intelligenda, ut sensus sit, hos tres in unum consentire, testimonium ipsorum rem eandem esse, adversus eum replicamus, quod fallatur ignorantia elenchi, quasi pugnant ista duo, Patrem, Filium & Spiritum sanctum esse unum essentia Deum & eosdem in unum consentire testimonio suo, cum unitas essentiae ipsorum sit fundamentum unitatis voluntatis, unitas vero voluntatis sit fundamentum consensus in testimonii dictione.* Piscator in comm. h. l. *Unum sunt videlicet essentia, proinde etiam voluntate.* Confer inquit, cum dicto Johan. 10. v. 30. *Ego & Pater unum sumus sc. essentiae, ac proinde etiam potentiae ratione.* Keckerm. in system. Theol. cap. de Trinit. *Dicimus ex hoc loco 1. Job. 5. unitatem essentiae posse obtineri, &c.*

13. Antequam vero essentiae unitatem & *divinitas* trium divinitatis personarum ex hoc dicto demonstremus, duo sunt notanda. 1. Phorinianos non consentire in responsione ad nostrum argumentum, & in explicatione illius unitatis, quam Apostolus Patri, Verbo & Spiritui sancto tribuit. Socinus n. in animadv. d. p. scribit, *verba illa, & hi tres unum sunt, nihil aliud significare posse, quam idem omnino testantur, nec ullam ratione essentiae aliquam unitatem declarare.* Existimat igitur nostram interpretationem, qua verba Apostoli de unitate essentiae accipimus, non posse in verbis Johannis ullo modo locum habere. Sed Goslavus contra Keckerm. p. 50. contendit, *Si vel maxime concedatur, de unitate non solum testimonii, sed etiam consensus & voluntatis Apostolum loqui, tamen essentiae singularis unitatem ex ea non posse deduci. Falsum est* (inquit) *ex unitate voluntatis unitatem essentiae consequi, licet sit verissimum, quod (Keckermannus) rationis loco subjicit, eam demum voluntatem vere unam esse, quae fundamentum habet in unitate essentiae. Verè quidem una est voluntas, quae fundamentum habet in unitate essentiae, sed non sola est tamen una, quae talis. Nam & illa est una & verè, quae fundamentum habet in pluribus essen-*

D

tiis

*vis numero differentibus quotiescung, omnes & equaliter volunt
 unum sive hoc sive illud, &c.* Hac ille. Atqui si in verbis Apo-
 stoli interpretatio de unitate consensus & voluntatis nullâ
 planè ratione locum habere posset, quorsum opus esset amo-
 liri illam collectionem. Sunt unum voluntate. Ergò & una
 numero essentia? Tacitè ergò concedit Goslavus verba Jo-
 hannis quidem ferre hanc interpretationem, quâ de voluntatis
 unitate accipiuntur, sed nullâ necessitatis lege nos cogi, ut
 eadem sic interpretemur. At quomodo id congruit cum eo,
 quod ex Socino audivimus, verba illa *non posse aliud significa-
 re*, quàm testimonii (non autem voluntatis) unitatem. Id-
 ipsum manifestius erit ex hac collatione. Goslavus d. l. *de
 consensu* negat, verbis illis unitatem *voluntatis* (& consensus),
 hæc enim duo in ead. pag. lin. 5. conjungit (intelligendam esse,
 sed Schmaltzius d. l. de *unitate consensus* eadem disertè ex-
 ponit. 2. nequaquam à nobis denegari, de unitate testimonii
 Apostolum loqui, (id enim ex textu Apostolici scopo & serie
 satis perspicuum) sed hoc in quæstione esse, an de *solo* testi-
 monii unitate exclusâ divinæ essentia unitate Apostolus lo-
 quatur? quando Patrem, Verbum & Spiritum S. tres illos in
 cælo testes unum esse asserit, an verò tum de testimonii, tum
 de divinæ essentia unitate verba ejus accipienda sint. Photi-
 niani affirmant prius, nos autem posterius. Expendenda igitur
 sunt utriusq; partis fundamenta.

*Argumen- 14. Primum fundamentum ducimus ex Apostolici sco-
 ra n. stræ pi consideratione.* Propositum est Apostolo, ut superius mo-
sententia nuimus, demonstrare, quòd certâ & indubitâ fide firmi-
pro ad- ter statui possit ac debeat, *Jesum esse Christum Dei Filium*, ad
struenda quòd probandum adducit tres in cælo, tres in terra testes, ac
apostolice. quod priorib. dicit, quòd *sint unum*, de posterioribus, quòd *sint in*
1. ex scopi *unum*, sive in unum consentiant. Huic scopo vel maximè
considera- congruit, si per *esse unum*, de tribus in cælo testibus prædi-
tione. catum divinæ essentia unitas accipiatur, ut patet ex hac colle-
 ctione. Quorum testium est una numero essentia, illorum
 testimonio firmisimè & tutissimè credi potest. Sed Patris,
 Verbi & Spiritus sancti est una numero essentia. Ergò Patris,
 Verbi & Spiritus sancti testimonio firmisimè & tutissimè
 credi

credi potest. Major est immota veritatis, quorum enim testimonium est una numero essentia, illorum etiam est una numero voluntas, atqui ubi una numero voluntas, ibi consensus maximè unus, ubi consensus maximè unus, ibi unitas testimonii summa & maximè una, ubi unitas testimonii summa & maximè una, ibi testimonio firmissimè & tutissimè credi potest. E. redeundo ad primum, ubi testimonium est una numero essentia, ibi testimonio eorum firmissimè & tutissimè credi potest. Proinde cum Apostolus non potuerit certius & firmitus afferre testimonium, quàm quod à tribus testibus *apostolicis* de Christo datum, utiq; nullo modo verisimile est, quod in accurata illa tractatione voluerit illud pratermittere. Refero huc confessionem Goslavi d. l. *Verissimum est* (inquit) *quod Kecker. rationis loco subiecit, eam demum voluntatem verè esse unam* (hoc est maximè esse unam) *qua fundamentum habet in unitate essentia.* At ubi voluntas verè & maximè una, ibi etiam testimonii unitas est maxima.

15. 2. *Ex testimonii distinctione.* Apostolus duas testimonii *2. ex testimoniis* classes constituit, tres in cælo, tres in terra testes nominans, *distinctio-* ac de prioribus dicit, quod sint unum, de posterioribus, quod *ne.* sint in unum. Atqui si horum testimonii omnium eadem per omnia esset unitas, utiq; non constituisset duas eorum classes, nec tres in cælo testes à tribus in terra testibus distinxisset, nec specialem ac peculiarem unitatis mentionem utrique testimonii classi subiecisset, sed in genere dixisset, *Tres sunt testes in cælo, tres in terra, & hi sex testes unum sunt.* Jam verò ex textu Sole meridiano clarius apparet, Apostolum distinctè enumerare duas testimonii classes, & utriq; classi subungere unitatis assertionem, quod gravi & singulari consilio factum esse nemo dubitare potest, qui Spiritus sancti impulsu ipsum scripsisse firmiter statuit. Argumentum potest esse tale. Qui testes non solum in peculiarem classem referuntur, & ab aliis distinguuntur, sed eorum etiam unitas ab aliorum testimonii unitate manifestè distinguitur, illorum testimonii unitas non est omnibus modis atq; absolutè eadem cum aliorum testimonii unitate. Sed tres in cælo testes ab Apostolo non solum in peculiarem classem referuntur, & à tribus in terra testibus distinguuntur,

sed eorum etiam unitas à trium in terra testium unitate manifestè distinguitur. Ergo trium in cœlo testium unitas non est omnibus modis atq; absolutè eadem cum trium in terra testium unitate. Jam verò constat omnium Interpretum, ipsorum etiam Photinianorum consensu, trium in terra testium unitatem consistere in unitate testimonii. Ergò unitatem trium in cœlo testium longè arctiorem & altiorem esse oportet, aliàs à testium illorum unitate eam distingui nullo modo fuisset necessarium.

3. ex unitatis descriptione.

16. 3. *Ex unitatis utriq; testium classi attributa descriptione.* Ubi diversitas vocum & phrasium, ibi etiam diversitas meritò statuitur in re ipsa, ut patet ex relatione signi & signati. Voces & phrasæ sunt instar signi, res per voces & phrasæ denotata est instar signati. Mutatò igitur signo mutatur res ipsa significata. Jam verò in describenda testium in cœlo ac testium in terra unitate diversis vocib. ac phrasibus Apostolus utitur, nam de testibus in cœlo dicit, καὶ ἄτοι οἱ τρεῖς ἐν εἰσι, sed de testibus in terra dicit, καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἐν εἰσι, ibi absolutè & simpliciter dicitur quod sint unum, proinde meritò non de testimonii tantùm, sed de ipsius etiam essentiæ unitate accipitur, hîc verò determinatè & secundùm quid unitas illis tribuitur, quod videlicet sint in unum, quod in unum tendant, in unum consentiant, & in unum testificentur. Meritò ergò statuitur, quod alia unitas prædicetur de tribus in terra testibus, quàm quæ fuit de tribus in cœlo testibus prædicata, illa est & testimonii & essentiæ singularis unitas, hæc verò duntaxat testimonii unitas. Regerit Socinus in comm. p. 423. *Græcam editionem Complutensem itidem de tribus in cœlo testibus habere, quod sint εἰς τὸ ἐν proinde non posse hic diversitatem aliquam statui.* Idem urget Moscorov. de Baptism. aquæ & alii ex Photin. Resp. 1. in Complutensi editione verba illa καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἐν εἰσι non leguntur tribus in terra testibus addita, facilè ergò fieri potuit, ut in textu fieret quædam trajectio. 2. Unius Codicis autoritas non tollit fidem reliquorum omnium. Robertus Stephanus protulit antiquissimos & probatissimos Codices, in quibus utriq; testium classi unitatis de-

scri-

scriptio additur, ita tamen ut testes in cœlo dicantur *esse unum*, testes verò in terra dicantur *eis τὸ εἶναι*. 3. Salmeron respondet esse phrasin Hebraicam, quæ itidem ad essentiæ unitatem applicari possit. Sic de conjugibus, *erunt duo in carnem unam*, id est, caro una. *Esto mihi in protectorem*, id est, protector. *Eratis mihi in filios*, id est, filii. Sed quia Græci Codices correctiores aliter legunt, ideo non opus est, ut eò abeamus, verùm in distinctione phrasæ Apostolicæ simpliciter acquiescimus.

17. 4. *Ex testium horum appellatione*. Quos testes Apostolus priore loco nominat, eos peculiariter vocat testes *in cœlo*, hoc est, Naturâ divinos, ut superius ostendimus ac manifestum ex subjuncta conclusione. *Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei majus est*, quam ad tres in cœlo testes peculiariter & propriè pertinere itidem superius §. 3. fuit monstratum. Sic ergò concludimus. Quicumq; testes sunt Naturâ divini testes & verus Deus, illi sunt unum essentiæ unitate. At Pater, Verbum & Spiritus sanctus sunt testes Naturâ divini & verus Deus. Ergò sunt unum essentiæ unitate. Majorem demonstramus ex omnibus illis dictis, quæ probant verum Deum esse unum & quidem unitate unius numero essentiæ, quæ est maxima & arctissima unitas. Si enim verus Deus non est nisi unus in essentiâ, ac si Pater, Verbum & Spiritus S. sunt testes Naturâ divini & verus Deus, utique inde necessariò consequitur, quod Pater, Verbum & Spiritus S. sint unum essentiæ unitate, vel quod idem est, unam & indivisam esse Patris, Filii & Spiritus S. essentiâ. De Patre constat, quod eo modo sit in cœlo atq; inde testificetur de Christo, ut interim suâ essentiâ & majestâte infinitâ cœlum & terram impleat. Jam verò de Verbo & S.S. non minus quàm de Patre, asserit Apostolus, quod sint in cœlo testes, atq; inde de Christo testificentur. Ergò Verbum sive Filius & S.S. non minus quàm Pater eo modo sunt in cœlo, atq; inde testificantur de Christo, ut suâ essentiâ & majestâte infinitâ impleant, ac per consequens erunt unius indivisæ essentiæ cum Patre. Hûc referri etiam possunt omnia & singula dicta, quæ probant Filium esse verum & æternum Deum ac Spiritum sanctum esse

verum & aeternum Deum. Quia enim *praeter & extra* unum
 verum Deum non est alius Deut. 4. v. 35. Ef. 44. v. 6. & tamen
 non solum Pater, sed etiam Filius & S. S. sunt verus Deus, unig;
 ex eo sequitur, quod Filius nō sit extra Patre, sed in Patre Joh.
 14. v. 10. ac proinde unius essentiae cum Patre, quia *nihil est in*
Deo, quod non sit ipse Deus, quodq; S. S. non sit extra Patrem &
 Filium, sed in Patre & Filio ac proinde unius cum Patre & Fi-
 lio essentiae. Deniq; hūc pertinent omnia & singula dicta, quae
 unum & idem nomen Jehovah soli vero Deo proprium, unas
 eandem essentielles divinas proprietates, una eademq; opera,
 divina, unum eundemque cultum & gloriam divinam Pa-
 tri, Filio & Spiritui sancto tribuunt. Cum enim nomen Jeho-
 vah ab essentia ductum sit, cum proprietates essentielles sive,
 attributa Dei essentialia non differant realiter ab ipsa Dei ef-
 sentia, sed cum ea simplicissime sint *καὶ ὁ θεός*, cum Deus agat,
 seipso & per seipsum, non per superadditam quandam essen-
 tia facultatem, cumq; divinus cultus & gloria non nisi vero
 Deo tribuenda sit, inde immotē sequitur, ex uno eodemq; no-
 mine essentiali, iisdem proprietatibus essentialibus, iisdem
 operibus divinis & eodem cultu divino Patri, Filio & Spi-
 ritui sancti attributo unam numero essentiam divinam in Pa-
 tre, Filio & Spiritu S. esse agnoscendam. Sic ergo non solum
 ex modo loquendi, sed etiam ex subiecta materia intelligimus
 unitatem illam, quae tribus in caelo testibus tribuitur, de Natu-
 ra & essentiae unitate esse accipiendam: quia enim dicuntur
 testes Naturā divini & verus Deus, & verō Naturā divina non
 est nisi una numero, ideo non quocunque modo, sed Naturā
 unum sunt, ex qua Naturae unitate testimonii unitas conse-
 quitur, cui ex naturae unitate firmissimum accedit robur, ut
 offendimus superius. Addimus autem hoc loco illud, quod
 Naturā divina sit immutabilis, invariabilis, veracissima, & c. ex
 eo igitur indubitata firmitas huic testimonio de Christo testimo-
 nio conciliatur, quod scilicet procedat à talibus testibus, qui
 sunt unius immutabilis & invariabilis essentiae, ac proinde et-
 iam in testimonio suo constantissima & immotae veritatis.

*6. ex testiū
 in caelo
 conjun-
 ctione.*

18. 5. *Ex testimonio in caelo conjunctione.* D. Apostolus Pa-
 trem, Verbum & Spiritum S. tanquam tres in caelo conjungit,
 non Patrem solum, nec Filium solum, nec Spiritum sanctum
 solum

solum testem nominat, sed hosce tres conjunctim testes statuit, & de omnibus tribus addit, quod sint unum, unde sic colligimus. Qui testes simul conjunguntur, & eodem modo unum dicuntur, eorum etiam in unitate similis est ratio. Atqui Pater, Verbum & Spiritus S. simul conjunguntur, & eodem modo unum dicuntur. E. eorum in unitate similis est ratio, & per consequens, ut Pater & Spiritus S. sunt unum, ita quoque Pater & Filius. Item Filius & Spiritus sanctus, ac proinde Pater, Filius & S. S. sunt unum. Jam vero Pater & Spiritus sanctus sunt unum essentia. Ergo etiam Pater & Filius, Item Filius & S. S. ac proinde Pater, Filius & Spiritus sanctus sunt unum essentia. Assumptum constat ex omnibus illis Scripturae dictis, quae S. S. veram Deitatem probant. Si enim est unus tantum Deus & tamen Spiritus S. est ac dicitur Deus non minus quam Pater, utique erit unius cum Patre essentiae. Sed nec ipsi Photiniani assumptionem negare possunt, fatentur enim *Spiritum S. non esse creaturam, ac injuriam sibi fieri clamitant, quasi ex Spiritu S. nudam faciant creaturam, cum ea Spiritui sancto tribui ultra concedant, quae non nisi soli & aeterno Deo tribuantur, idque, idem quia sit virtus & efficacia Dei.* Socinus contra Bellarm. & Wiekum p. 488. Catech. Racov. p. 247. Ostorod. in Instit. Germ. cap. 4. pag. 32. quin & concedunt *Spiritum S. ita appellari posse Deum, quemadmodum justitia & misericordia Dei.* Ostorod. contra Tradelium part. 2. cap. 12. p. 201. *Spiritum S. esse Dei attributum ac proprietatem, qualia sunt sapientia & justitia Dei.* Schmalztius in examinat. 157. errorum p. 36. ex quibus sic inferimus. Virtus & potentia Dei est essentialiter cum Deo unum. At Spiritus S. juxta Photinianos est virtus & potentia Dei. Ergo est essentialiter cum Deo unum. Major pater ex simplicitate divinae essentiae. Item. Quomodo justitia & misericordia Dei se habent ad Deum, sic ad eundem se habet S. S. ex Photinianorum hypothesis. Jam vero justitia & misericordia sic se habent ad Deum, ut sint cum eo essentialiter unum. Ergo & Spiritus S. cum Deo est essentialiter unum. Proinde videmus per hanc testium in caelo conjunctionem adversariorum exceptionibus D. Apostolum occurrere voluisse. Quia enim Patri & Filio duabus distinctis personis Spiritum S. tan-

tanquam tertium testem conjungit, eo ipso docet, Spiritum sanctum etiam esse personam, & sic tres esse in Deitate personas. Vicissim, quia Patri & Spiritui sancto, qui sunt essentialiter unum, Verbum sive Filium tanquam testem conjungit, & de omnibus tribus testibus addit, quod sint unum, eo ipso docet, etiam Filium cum Patre & Spiritu sancto essentialiter esse unum, & sic reipsa docet tres esse unius divinae essentiae personas, quod praefractè negant Photiniani.

6. ex testiū
horum cō-
sensione.

19. 6. *Ex testium horum consensione.* Tres in caelo testes esse unum *consensu* concedit Schmalztius, ut superius vidimus & negari nullā veritatis specie potest, ex eo igitur sic concludimus. Qui testes Naturā divini sunt unum *consensu*, illi etiam sunt unum *essentiā*. Pater, Verbum & Spiritus S. tanquam testes Naturā divini sunt unum *consensu*. Ergo sunt unum *essentiā*. Majorem sic probamus. Qui testes Naturā divini sunt unum *voluntate*, illi etiam sunt unum *essentiā*. Qui testes Naturā divini sunt unum *consensu*, illi etiam sunt unum *voluntate*. Ergo qui testes Naturā divini sunt unum *consensu*, illi etiam sunt unum *essentiā*, unde nostrates dicunt, ex eo, quod adversarii concedunt *tres in caelo testes esse unum consensu & voluntate* rectè inferri, quod sint unum *essentiā*. Goslavus contra Keckermannum pag. 50. utramq; praemissarum negat. Contra propositionem sic excipit. *Falsum est ex unitate voluntatis unitatem essentiae consequi licet sit verissimum, quod subjicit (Keckermannus) rationis loco, eam demum voluntatem verè esse unam, quae fundamentum habet in unitate essentiae. Verè quidem una est voluntas, quae fundamentum habet in unitate essentiae, sed non sola est tamen una, quae talis, Nam & illa est una & verè, quae fundamentum habet in pluribus essentis numero differentibus, quotiescung, omnes & aequaliter volunt unum sive hoc, vel illud. Hac ratione possum dicere, Apostolorum in propaganda veritate divina fuisse unam voluntatem.* Breviter fallacia est consequentis. *Voluntas quae fundamentum habet in unitate essentiae singularis est una.* Sed non contra, voluntas, quae est una, habet fundamentum in unitate essentiae. Resp. Goslavus non assumit propositionem argumenti nostri integram, sed truncatam. Non enim absolutè & simpliciter dicimus, qui-

quicunq; sunt unum voluntate, illi etiam sunt essentiâ unum, novimus enim duos, tresve homines posse esse unum voluntate & consensu, qui tamen non sunt essentiâ singulari sive numericâ unum, sed expressè addimus. Quicunq; testes *Naturâ divini* sunt unum voluntate, illi etiam sunt essentiâ una, quæ propositio est firmissima & certissima, cum voluntas & essentiâ in Deitate non differant realiter sed simplicissimè sint unum. Distinguendum ergò inter eos, qui sunt unum *voluntate humana* & qui sunt unum *voluntate divinâ*. Qui voluntate humana unum sunt, illorum non est statim una numero essentiâ, sed qui voluntate divinâ unum sunt, illorum omninò & necessariò est una numero essentiâ, quia voluntas & essentiâ in divinis unum sunt. Si dicas, *id in questione adhuc esse, an Pater, Verbum, & Spiritus S. sint unum voluntate divinâ?* Resp. id colligi ex eo, quod dicuntur testes in cælo, ut monuimus superius, item ex eo, quòd Pater & Spiritus conjunguntur, quos essentialiter & divinè unum esse Photiniani negare non possunt, deniq; ex omnibus illis Scripturæ dictis, in quibus Pater, Filius & Spiritus S. Deitas asseritur. Si enim Pater est Deus, Filius est Deus, & Spiritus S. est Deus, utiq; eorum voluntas est divina.

20. Contra assumptionem sic excipit Goslavus l. d. *Non concedo his verbis, & hi tres unum sunt, unitatem voluntatis intelligendâ esse. Ratio contextus suadet, & verba ipsa ingerunt de unitate testimonii sermonem fieri, Jesum enim esse Filium Dei, ut apparet ex vers. 5. hisce verbis probatur.* Resp. de unitate testimonii sermonem esse concedimus, sed ab ea unitatem voluntatis exclusam esse negamus, id quod sic demonstramus. Quicunq; sunt tres personæ volentes, illi si sunt unum consensu, sunt etiam unum voluntate, quia trium volentium consensus, non nisi à voluntate proficisci potest. Sed hîc dantur tres personæ volentes. De Patre & Filio Photiniani id concedere coguntur, de Spiritu sancto expressè dicitur, quòd distribuat singulis *καὶ ἕκαστῷ βέλεται prout vulg. i. Cor. 12. v. 11.* ergò & ipsi tribuitur voluntas, ubi à proprietate literæ sine causâ Photiniani discedere non debent. Quemadmodum ergò si de tribus hominibus volentibus sive facultate volendi instructis dicam

E

quod

quod sint unum in consensu & testimonio, ex eo rectè inferitur, quod sint unum voluntate, ita quoq; ex eo, quod de tribus in cœlo testibus Johannes asserit, eos esse unum in consensu & testimonio, rectè inferri potest, quod sint unum voluntate, quæ collatio confirmatur ex eo, quod testimonium horum trium in cœlo testium cum testimonio hominum postea ab ipso Apostolo confertur. Si dicas esse illos unum voluntate prout voluntas accipitur non pro *facultate volendi*, quæ est in singulis distincta, sed pro *ipso volitionis actu* circa unum idemq; objectum versante, recurrimus ad id, quod superius diximus, distinguendum esse inter *voluntatem divinam & humanam*, in hac facultas volendi & actus volitionis sunt distincta, ideoque ab unius unitate non licet progredi ad unitatem alterius, sed in divina voluntate hæc sunt & simplicissimè unum.

7. ex loci
paralleli
collatione.

21. 7. *Ex loci paralleli collatione*. Conferimus hunc locum cum dicto Christi Johan. 10. v. 30. *Ego & Pater unum sumus*, quod idem Apostolus solus ex omnibus Evangelistis annotavit, & ex illa collatione tale petimus argumentum. De qua unitate accipienda sunt verba Christi, quando dicit. *Ego & Pater unum sumus*, de eadem etiam accipienda sunt verba Johannis, quando inquit. *Pater, Filius & Spiritus S. sunt unum*. Atqui verba Christi accipienda sunt de unitate essentiali. *Vox hæc unum* inquit Isidor. Pelusiot. lib. 1. Epist. 138. *indicat essentialiam unam, vox autem sumus duas personas esse significat*. In duobus illis verbis ait Augustin. tractat. 36. in Johan. *quod dixit unum liberat te ab Ario, quod dixit sumus, liberat te à Sabellio, &c.* Ergò etiam de essentiali unitate verba Johannis accipienda sunt. Majorem fortè non negant Photiniani, quia utrobique de eodem subjecto Patre scilicet & Filio agitur, cui Johannes in Epistola adjungit Spiritum S. Minorem verò totis viribus negant. Socinus contra Bellarmin. & Wiekum cap. 5. class. 3. arg. 4. p. 260. Ostorod. in Instit. Germ. cap. 9. pag. 61. Catech. Racov. Germ. p. 121. de *consensus voluntatis & potentie*, non autem *essentiali* unitate sermonem esse disputant. quam exceptionem hauserunt ex Calvino, qui in comm. ejus loci sic scribit. *Abusi sunt hoc loco veteres, ut probarent Christum*

stum esse Patri ⁱⁿ ^{unum}, neg, enim Christus de unitate substantia disputat, sed de consensu, quem cum Patre habet, quicquid scilicet geritur à Christo, Patris virtute confirmatum iri, unde ad Calvinii interpretationem provocat Georg. Blandrata in Colloq. Transylv. act. dici 2. lit. E. 2. f. a. *Hic locus* (inquit) *cum à præstantibus Doctoribus sæpè confutatus sit, silentio eum prætermittimus, interin auditores relegamus ad unicum Calvinum, qui veteres Scriptores palàm carpit, qui locum hunc ad essentia unitatem detorquent.*

22. Sed Arianæ huic detorsioni jamdudum occurrunt pii veteres tribus potissimum argumentis. 1. *ex ipso verborum tenore.* Christus non dicit. *Ego & Pater unum volumus, sed unum sumus.* Fulgent. lib. contra Arianos in resp. ad 7. object. *Dictum hoc, Ego & Pater unum sumus, hi qui divinitatis in Patre & Filio significationem tenuare contendunt, non ad substantialem unitatem. Sed ad voluntatis student referre concordiam. Quod si sic Dominus vellet, intelligi posset dicere. Ego & Pater unum volumus, non ego & Pater unum sumus.* Victor Ulicensis lib. 2. de perfec. Vandal. *Ut adhuc evidentius Patris & Filii substantia unitas & divinitatis equalitas ostendatur, ipse in Evangelio dicit. Ego & Pater unum sumus, quod non ad unitatem tantummodo voluntatis, sed ad unam refertur eandemq; substantiam, quia non dixit, ego & Pater unum volumus, sed unum sumus. Ex eo enim quod sunt, non ex eo tantum, quod volunt paterne unitatis declaratur assertio.* 2. *Ex contextus serie.* Christo propositum est demonstrare, quod nemo oves suas ex manibus suis erepturus sit, demonstrat id ex eo, quia nemo eas eripere possit ex manibus Patris. Rationem connexionis ostendit hanc, quia ipse & Pater sint unum. Nascitur inde tale argumentum. Si inde atq; ideò nemo potest oves è manu Christi rapere, quia nemo potest eas ex manu Patris rapere, sequitur quod una sit manus, id est, una potentia, & per consequ. etiam una essentia Christi, quod ipsum differtis verbis Christus probat, quando unitatem potentia expressurus utitur verbo essentia. *Ego & Pater unum sumus.* Sed illud Ergo & hoc. Pater vult & operatur ea voluntate & potentia, quæ est ipsa ejus essentia, ut constat. Si ergo Filius

vult & operatur eâ voluntate & potentiâ, quæ est Patris voluntas & potentia, utiq; etiam vult & operatur eâ voluntate & potentiâ, quæ est ipsa Patris essentia. Basil. libr. 1. contra Eunom. *Unum pro æqualitate virtutis hinc accipi ex ipsis Evangelii verbis demonstrabimus. Cùm n. dixisset, quod nullus aliquem eorum, qui in me crediderunt, è manu mea rapiet, & quod Pater, qui mihi dedit, omnib. major est, & è cujus manu nemo quicquam impiet, adjunxit. Ego & Pater unum sumus, unde palam est, non aliter quàm pro æqualitate ac identitate virtutis unum accepisse.* Eandem contextus seriem urget Elias Cretensis in comment. ad orat. 4. Nazianz. Bernh. serm. 71. in Cant. col. 707. *Patris Filiq; est Natura, essentia, voluntas non modò una, sed unum. Hoc nempe est illis esse, quod Naturam esse, hoc velle, quod esse, vel Naturam esse, &c. Unitatem ergò illam non putanda est facere essentiarum qualiscunq; conjunctio seu consensio voluntatum, quia non sunt (plures essentia & voluntates) Una enim illis (Patri & Filio) & essentia & voluntas, uni verò non est consensus, non compositio, non copulatio, aut tale aliquid. Duas esse oportet adminùs voluntates, ut sit consensus duas æquè essentias, ut sit conjunctio sive unio per consensum. Horum nihil in Patre & Filio, quippe nec essentias duas, nec duas habentibus voluntates. Una est utraq; res illis vel potius unum duo ista in illis. Unum & cum illis sunt ac per hoc ipsi sicut incomprehensibiliter, ita incommutabiliter invicem in se manentes verè & singulariter unum sunt. Si quis tamen inter Patrem & Filium dicat esse consensum, non contendo, dummodò non voluntatem unionem, sed unitatem intelligat voluntatis. 3. ex consequente. Judæi enim audientes, quod Christus se & Patrem dicat unum, statim intelligunt de essentia unitate ipsum loqui, unde etiam lapidibus cupiunt hanc blasphemiam (quam falsò talem putabant) vindicare. Augustin. tract. 48. in Joh. *Ecce Judæi intellexerunt, quod non intelligunt Ariani, ideò enim irati sunt, quoniam senserunt non posse dici, ego & Pater unum sumus, nisi ubi est æqualitas Patris & Filii.**

Arg. Photinianorù 23. Atq; hæc sunt argumenta nostræ sententiæ, quibus de essentia unitate accipiendum esse probamus, quod Johannes de tribus in cælo testibus dicit. *Et hi tres unum sunt.* Ex his

his facile apparet, quid ad contraria adversariorum argumen-
ta sit respondendum. 1. *Pater, Verbum & Spiritus sanctus eo 1. Spiritus*
modo dicuntur unum, quo postea Spiritus, aqua & sanguis dicuntur aqua &
tur unum. Sed hi dicuntur unum non essentia, sed testificatione. sanguis
Ergo & illi. Erasmus in resp. ad notat. Lei p. 233. *An hec tria tantum te*
Spiritus, aqua & sanguis sunt unum sicut Pater, Filius & Spiritus sanctus?
nemo dicit, opinor, sed testimonii consensu sunt unum, ne unum
ita Pater, Verbum & S.S. sunt unum. Eandem collationem. *sunt. E. &*
urgent Socinus, Enidinus, & Goslavus locis citatis. Resp. 1. Pater,
Quidam respondent verba illa, & hi tres unum sunt (sic enim Verbum at
vulgata reddidit) non haberi in omnibus Codicib. post tres in S.S.
terra testes. Quindecim enim Manuscripti Codices Latini à
Lovaniensibus Theologis in margine illius loci sunt notati,
qui carent illis verbis. In editione Complutensi in margine
hujus loci adducitur sententia Thomæ, qui in expof. secundæ
decret. de summ. Trin. & fid. Cathol. scribit, *in veris exem-*
plaribus illa verba, post tres in terra testes non legi, sed dici ab
hereticis Arianis hoc esse appositum ad pervertendum intellectum
sanum premisse autoritatis de unitate essentie trium personarum
sive testium in celo. Idem habet Innocentius c. In quadam tit.
de celebrat. Missar. Sed quia Græci Codices antiquissimi &
probatissimi hæc verba habent, ideo eâ responsione non uti-
mur. 2. August. lib. 3. contra Maximin. cap. 22. respondet,
Spiritus, aquam & sanguinem dici unum *propter rem signifi-*
catam. Hec (inquit) Sacramenta sunt, in quibus non quid sint,
sed quid ostendant, semper attenditur, quoniam signa sunt rerum
aliud existentia & aliud significantia. Si ergo illa, quæ his signi-
ficantur, intelliguntur, ipsa inveniuntur unius esse substantiæ,
tanquam si dicamus, petra & aqua unum sunt volentes, per pe-
tram significare Christum, per aquam Spiritum sanctum. *Quis*
dubit at petram & aquam diversas esse Naturas? Sed quia Chri-
stus & S.S. unius sunt ejusdemq. Naturæ, ideo cum dicitur, petra &
aqua unum sunt, ex ea parte rectè accipi potest, quia isti due res
quarum est diversa Natura, aliarum quoq. signa sunt rerum,
quarum est una Natura, &c. Si tria illa Spiritum, aquam &
sanguinem per seipsa intuemur, diversitas habent singula quæq.
substantias, ac per hoc non sunt unum. si verò ea, quæ his signifi-

*ca*ta sunt, velimus inquirere, non absurdè occurrit ipsa Trinitas,
 quæ unus, solus, verus, summus est Deus, Pater, Filius & Spi-
 ritus, de quibus verissimè dici potuit. Tres sunt testes & tres unum
 sunt, ut nomine Spiritus significatum accipiamus Deum Patrem,
 nomine sanguinis Filium, nomine aque Spiritum sanctum.
 3. Quidam respondent, tres illos testes, Spiritum scilicet quem
 Christus in cruce emisit, sanguinem & aquam, quæ ex ejus la-
 tere profluxerunt, esse itidem unum, non quidem essentiâ nu-
 mericâ, sed tamen Naturâ, quia scilicet unam in Christo Na-
 turam humanam constituunt. 4. Quidam recurrunt ad tex-
 tum Syriacum & Arabicum, in quo dicitur. Et hi tres $\Gamma\Omega\text{N}$
 $\Gamma\Omega\text{N}$ in uno sunt, ut accipiatur in genere Masculino hoc sensu,
 sunt in uno homine, in uno sc. & eodem Christo. 5. Nos sim-
 plicissimè respondemus ex fundamentis superius adductis,
 cum primis ex ipsa phraseos diversitate, testes in caelo dicun-
 tur esse unum. Sed testes in terra dicuntur esse $\text{eis} \tau\omicron \text{es}$ in unum,
 ergo major & arctior unitas significatur.

2. 1. Cor. 3. 24. 2. Paulus & Apollo dicuntur unum 1. Corin. 3. v. 8.
 v. 8. Pau- nec tamen sunt unius singularis essentiæ. Ergo ex eo, quod Pater,
 lus & A- Verbum & Spiritus sanctus dicuntur unum, non potest essentiæ
 pollo dicū- unitas colligi. Resp. 1. Augustinus loco proximè citato hanc
 tur unum, proponit regulam. Scrutare Scripturas Canonicas veteres &
 nec tamen novas & inveni si potes, ubi dicta sint aliqua unum sunt, quæ sunt
 sunt unius diversæ Naturæ atq; substantiæ. Contra hanc Augustini regu-
 essentiæ. lam Maximinus Arianus produxerat hunc locum Apostoli-
 cum, in quo plantans & rigans dicitur unum, sed Augustin.
 in principio capitis illi respondet. Quid te adjuvat, quod dile-
 ctionis consensione affirmas dictum esse de Paulo & Apollo, qui
 plantat & qui rigat, unum sunt, cum eos non ostendas diversè fu-
 isse substantiæ? ambo quippe homines erant. Si enim non dilige-
 rent invicem. Naturâ unum essent, dilectione non essent. Si au-
 tem unum Naturâ non essent, unum dici dilectione non possent.
 Eodem ferè modo respondet Ambros. lib. 4. de fid. cap. 2. Hoc
 Ariani si saperent, non objicerent. Quomodo enim negare conan-
 tur, quod Pater & Filius unum sunt, cum Paulus & Apollo Na-
 tura unum sint & fide? Sed tamen per omnia unum esse non pos-
 sunt, quia neque comparari humana divinis. 2. Si dicas, inter
 Paulum

Paulum & Apollos esse unitatem essentiae tantum specificam non numericam, nos autem in tribus Deitatis personis statuere unam numero essentiam, respondeo nobis hoc sufficere, quod quaecumque dicuntur unum eorum sit una essentia, quod autem unitas essentiae in divinis non sit duntaxat specie, sed etiam numero una, id evidenter patet ex eo, quia divina essentia est infinita, & immaterialis, hoc est, materiae minimè immersa, ac proinde in quacumque persona est, in ea est tota ac perfecta. 3. non tam ex modo loquendi absolute considerato, quam ex eodem disertè distincto ab altero, quo tres in terra testes dicuntur esse ^{eis 70.} unitatem Naturae & essentiae tribus in caelo testibus attribui colligimus. 4. quin & jungimus rem ipsam, de qua hoc loco agitur. Dicuntur enim illi testes ⁱⁿ caelo, id est, divini quoad Naturam divinam, quae cum sit numero una & infinita, ideo non quocumque modo, sed Naturae unum sunt.

25. 3. *Qui adheret Domino, est unus Spiritus* 1. Cor. 6. v. 3. 1. Cor. 6. 17. *nec tamen una est Dei & credentium essentia.* Ergo nec ex v. 7. *Qui eo, quod Pater, Filius & S. S. dicuntur unum, essentia unitas in-* adheret *ferri potest.* Resp. 1. conferuntur denuò loca non similia, Domino, sed dissimilia, de credentibus n. nupiam sic dicitur, Deus & est unus credentes unum sunt, sicut de Patre, Verbo & Spiritu sancto *Spir. nec dicitur, & hi tres unum sunt,* quod diligenter urget & inculcat *tamè una Augustin. lib. 2. contra Maxim. cap. 12. 2. quae pro astruenda Dei & cre-* *dentium* *essentia.* fundamenta, ea ad unitatem, sive ut rectius loquamur, unitatem mysticam credentium cum Deo non possunt transferri. 3. unde Bernhardus loc. prox. citato diligenter unionem fidelium cum Deo ab unitate Patris, Filii & Spiritus sancti distinguit, sic enim scribit. *Anima, cui adherere Deo bonum est, non antè se existimet ipsi perfectè unitam, nisi cum & illum in se & se in illo manentem persenserit. Non quia vel tunc unum dicatur cum Deo, sicut unum sunt Pater & Filius, quamvis qui adheret Deo, unus Spiritus est. Legi hoc, sed illud non legi. Non dico de me, qui nihil sum, sed plane nemo nisi demens sive de terra, sive de caelo usurpabit sibi illam unigeniti vocem, Ego & Pater unum sumus, & tamen ego, licet pulvis & cinis, fretus quidem Scripturae*

au-

autoritate minimè istud dicere verear, quia unus cum Deo Spiritus sum, &c. nam de tali adhesionè puto dictum. Qui adhæret Deo, unus Spiritus est, &c. Et postea. Innuitur tibi unitatum diversitas per unus & unum, quoniam nec Patri & Filio unus, nec homini & Deo unum poterit convenire. Tu si sapias, occasione accepta eris sapientior, prudenter advertens, ille quidem per unum unitatem substantiæ vel Naturæ, hic verò per unam equè unitatem, sed longè alteram, quia inter substantias & Naturas, homini nempe & Deo, sua cuius, & Natura & substantia est, cum Patris Filius, constet penitus esse unam. Vides illam nec unitatem esse, siquidem huic singulari, summeq; unitati comparatur? nam quomodo unitas, ubi numerus Naturarum, diversitas substantiarum? & tamen unus Spiritus dicitur & est cum Deo, anima adherens Deo, nec præjudicat rerum pluralitas unitati huic, quam faciat non confusio Naturarum, sed voluntatum consensus. Et hæc ergò unitas. Ceterum quid ad illam, quæ non unione constat, sed extat æternitate? non planè illam quædam istar huius mutua manducatio (mystica) facit, quia nec fit, est enim. Sed nec conjunctio vel quasi compositio vel tale aliquod, quid unius non est. Est autem Patri, Filius, Natura, essentia, voluntas non modo una, sed unum. Hoc nempe est illis esse, quod Naturam esse, hoc velle, quod esse vel Naturam esse. Non est itaq; quod unitas, quæ unum sunt Pater & Filius, dicatur fieri de Naturis vel essentiis vel voluntatibus, quia non sunt, non est, quod dicatur vel fieri, quia est, nec enim factitia est, sed nativa, &c. quæ omnia latius ibidem explicat. 4. quando ergò Apostolus asserit, cum qui Domino adhæret esse ^{in spiritu}, id non potest accipi de essentiali quadam hominis cum Deo unitate, nec de essentiali hominis in Deum conversione, sed juxta Scripturæ explanationem de spirituali & mystica unione, ut ^{de eorum in spiritu} idem sit, quod ^{in spiritu} phrasi Hebraicâ dictum. Qui enim Deo agglutinatur per fidem & sinceram dilectionem, is est unus Spiritus, quia Spiritu Dei donatur, Spiritu Dei regitur & per Spiritum Deo adhæret. 1. Cor. 12. vers. 13. in uno Spiritu omnes in unum corpus baptizati sumus, sive Judæi, sive gentiles, sive servi, sive liberi & omnes in unum Spiritum potati sumus. Gal. 3. v. 28. Non est Judæus nec Græcus, non est servus nec liber,

non

non est masculus nec femina, omnes n. vos ^{quod} ^{est} unus estis in Christo. 5. Quod si nomen ^{quod} personaliter accipere velimus de Christo, de quo v. 15. dicitur, *nescitis, quoniam corpora vestra membra sunt Christi, &c.* verissimum est pios Christo non tantum uniri spiritali & mysticâ unione, sed etiam inter Christum ratione assumptæ humanæ Naturæ & pios esse ^{in unione}, de qua Apostolus Ephes. 5. vers. 30. *membra sumus corporis ejus ex carne ejus & ex ossibus ejus*, sed de ea hoc loco non agitur, quando is, qui Domino adhæret, unus Spiritus dicitur.

26. 4. Johan. 17. v. 21. *Christus orat, ut credentes unum* 4. *Joh. 17. sint, sicut Pater in ipso & ipse in Patre, ut & ipsi in illis unum* v. 21. *Cre- sint. Jam verò credentium unitas est tantum unitas consensus & dētes sunt affectus* Act. 4. v. 32. Rom. 12. v. 16. *Ergo & Patris & Filii unitas unum, cō- talis est, non autem essentialis.* Vide Erasmmum in resp. ad nota-^{sensu} & tiones Lei p. 233. ubi Arianorum exceptiones profert & urget. *affectu.* Cur (inquit) *in una parte Augustinus cumq;* hoc alii complures *interpretantur unum esse consensum fidei, in altera eandem essen- tiam.* Resp. 1. ex verbis Christi rectè colligitur, Patrem & Filium esse unum unitate voluntatis, sed ex eo non potest nec debet inferri, quod non sint unum unitate essentiæ, neque enim latius extendi debet comparatio unitatis in credentibus cum unitate in Patre & Filio quàm scopus verborum Christi & fidei analogia permittit. ^{quod} hoc loco non designat æqualitatem, sed qualemcunq; similitudinem unitatis illius, quâ credentes sunt unum cum unitate quâ Pater & Filius unum sunt. 2. Sic jubet Deus, ut simus *sancti, sicut ipse sanctus est*, Levit. II. vers. 44. ut simus *perfecti, sicut ipse perfectus est*. Matth. 5. v. 48. ut simus *miseriordes, sicut ipse misericors est*, Luc. 6. v. 36. Sed ex eo non licebit colligere. Sanctitas, perfectio & misericordia sunt in nobis accidentia. Ergo etiam in Deo, quia hac ratione comparatio latius extenditur, quàm res ipsa permittit. 3. ex unitate voluntatis in Patre & Filio, quàm comparatio illa, qua Christus utitur, præsupponit, necessariò inferitur unitas essentiæ in Patre & Filio, quia voluntas & essentia in Deo non sunt realiter distincta, sed simplicissimè unum. pii veteres hunc locum jam pridem contra Arianos diligenter exposuerunt. Epiphani. contra Ariomanit. libr. 2. tom. 2.

F

har.

hær. 69. p. 661. Nec discipuli potuissent hoc implere (ut secundum concordiam essent unum) neq. de ipsis hoc dici, nisi Verbum ubi venisset, ipsorum carne participasset & conjunxisset eos in seipso in adoptionem, unde Ecclesiam suam propinquam & cognatam vocat, &c. Ne putent aliqui Filium abalienatum esse à gloria Patris per hoc quod gestavit carnem, muniens fidem & veritatis sue cognitionem, ne aliquis servorum ipsius in suspicionem veniret & talis à spe excideret, inquit, ut sint sicut ego, & tu unum sumus, ita & hi unum sint. Ego enim & tu unum sumus propter Deum ex Deo, & propter coessentialitatem in Deitate, &c. In Deitate igitur Pater & Filius unum, in humanitate Filius & discipuli unum, ita ut adducantur discipuli propter vocationis dignitatem ad inenarrabilem ipsius benignitatem in unam unitatem adoptionis per bonam Patris, Filii & Spiritus sancti voluntatem. Athanas. orat. 4. contra Arianos tom. 1. p. 164. Ego, inquit, in illorum perversitate animi nihil video, nisi irrationabilem improbitatem & Diabolicam recordiam, ac par est, ut & ipsi pro Diaboli more loquantur, Ascendamus in cælum & similes erimus Altissimo, quippe qui ea, quæ pro munere & gratia donantur hominibus paria esse velint cum donatrice divinitate, &c. Audientes siquidem ex Salvatore, ut sint unum, quemadmodum & nos, sumt à per errorem nimiam ferocitate, existimant se ita futuros, ut Filius est in Patre & Pater in Filio, nihil interim videntes, ex istiusmodi opinacione ruinam Patris sui Diaboli esse conciliatam. pag. 265. Ex rebus divinis similitudinem hominibus decerpens Salvator ait, sitis misericordes, ut Pater cælestis misericors est. Dixit illud non ut essemus tale aliquid, quale Pater est, quod fieri nequit, cum creatura simus & è nihilo conditi, sed ut respectu beneficiorum ejus quæcumq. bona facimus, non propter homines, sed propter illum faciamus, ab eo non ab hominibus mercedem capientes, &c. pag. 266. Non igitur, ut nos essemus, qualis ipse, dictum est ab eo, ut unum sint, quemadmodum & nos sumus, sed ut quemadmodum ille, utpote Verbum in Patre suo est, ita quoq. & nos aliquâ similitudine & rudi formula τὸν ὡς τὸ ἐόντων in eum respiciamus, efficeremur unum, unâ inter nos & mutuâ concordia animi & Spiritus unitate, &c. Ut enim filii, non autem ut ille Filius, & ut Dii, non autem ut ille ipse Deus, & misericordes

Deus voluit Pater, non ut Pater, sed ita unum sitis, quemadmodum Pater & Filius, non quod futuri sumus, ita ut Pater naturaliter est in Filio aut Filius in Patre, sed pro nostra Natura, & quatenus fieri potest, ut inde formulam similitudinemq; mutuemur, dicamusq; nos oportere unum esse eâ ratione, quam in miserendo didicimus, &c. quæ omnia latius ibidem pertractat & eruditè exponit August. lib. 2. contra Maximinum Arianum cap. 12. statim in princ. Admonui te, ut proferres, quâ divinâ autoritate sit dictum, quod unum sint, ubi substantiæ sunt diversæ. Tu autem respondere ad hoc volens, nihil tale proferre potuisti, sed magnis coarctatus angustiis affirmare ausus es, quod Apostoli unum sint cum Patre & Filio, quod Christus omnino non dixit. Sic enim abs te dictum est, tanquam Pater & Filius & Apostoli unum sint, Christus autem non ait, ut ipsi & nos unum simus, sed ait, ut sint unum, sicut & nos unum sumus, &c. Cùm toties dixit, ut ipsi & nos simus unum, h. e. nobiscum sint unum, sed aut in nobis dixit, aut sicut nos, id est, ipsi secundum Naturam suam, nos secundum nostram. Volebat enim eos, qui Naturâ unum erant, in hoc ipso, quod unum erant, esse perfectos. Non enim quia dicit, estote ergo & vos perfecti, sicut Pater vester celestis perfectus est, vult illos Naturæ unitate conjungere, tanquam illorum & illius una eademq; Natura sit, sed perfectos vult esse in Natura sua, sicut Deus perfectus in sua quamvis diversa non una, quod nisi in ipso simus omnino esse non possumus. Similia occurrunt apud Ambr. libr. 4. de fide cap. 2. & alios Ecclesiasticos Scriptores.

27. Reliqua objecta minoris sunt momenti. Enidinus *5. Autori-*
in detor. h. l. præter scopum & sequentem clausulam, de *tas quo-*
quibus jam antè dictum, objicit nobis confessionem Erasmi, *rundâ In-*
Calvini, Bezae, Hemmingii & aliorum, qui fateantur hâc agi de *terpretiâ.*
consensu, non essentiæ aut Naturæ unitate. Resp. 1. illos non
agnoscimus pro nostris. 2. quidam ex ipsis Calvinianis de es-
sentiæ unitate vi veritatis convicti locum accipiunt & à Jadu-
cho suo hâc discedunt. 3. cùm Photiniani Patrum vetustissimo-
rum & probatissimorum autoritate premi nolint, cur Calvi-
nianorum Interpretum expositiones nobis objiciunt? Eras-
m. in annot. & in Apol. præter collationem unitatis testium in
caelo cum unitate testium in terra & locum Apostol. 1. Cor. 3.

v. 8. urget expositionem Augustini contra Maximinum & Glossa interlinearis, in qua de consensu unitate dictum explicetur. Sed Augustinus interpretationem illam potius rejicit & infectatur, ut constat ex libr. 2. contra Maxim. cap. 10. libr. 3. cap. 14. & 22. & c. Glossa interlinearis essentiae unitatem non excludit, sic enim habet. *Hi tres unum sunt, id est, unus Deus de eadem re testantes.* Est qui sic excipit. *Si de unitate essentiae Apostolus loqui voluisset, debuisset dicere. Et hi tres sunt unus sc. Deus. Jam verò dicit sunt unum, ergò non respicit ad Dei unitatem.* Resp. verbis Bernhardi l. d. *Non possunt dici unus, Pater & Filius, quia ille Pater & ille Filius est. Unum tamen dicuntur & sunt, quod una omninò illis & non cuiq; sua substantia est.* Et postea. *Cum adjectione tamen etiam Pater & Filius sanctissimè dicuntur unus, verbi causâ unus Deus, unus Dominus & quicquid aliud est, quod ad se quisq; & non ad alterum dicitur, siquidem non est illis diversa divinitas sive majestas, non magis quam substantia, vel essentia, vel Natura, & c.*

7. Confessionis de Trinitate necessitas.

27. 7. Deniq; ex hoc dicto colligi potest confessionis de Trinitate necessitas. Photiniani statuunt, quantum ad essentiam Dei attinet nihil esse scitu ad salutem necessarium, quam sex illa capita, quod Deus sit, quod sit tantum unus, quod aeternus, quod perfectè justus, quod perfectè sapiens & perfectè potens. Catech. Racov. p. 25. Ostrod. Instit. cap. 3. p. 28. unde existimant non esse articulum fidei ad salutem scitu necessarium, ut qui tres in una Deitatis essentia personas statuatur, nec errorem suâ Naturâ damnabilem, si quis Trinitatis mysterium neget. Socin. in lib. quod Evang. se Photin. conjungere debeant pag. 28. nostram de Deo unitrino sententiam refert inter eos errores, qui per se aeternam salutem non adimunt, quamvis facillè impediunt, quo minus quis viam, quæ ad eam ducit, rectè cognitam habeat. Idem in solut. scrupul. resp. ad 8. p. 37. ex literis Constantini Imp. ad Alexandrum Alexandriæ Episcopum & Arium scriptis apud Euseb. lib. 2. de vit. Const. cap. 68. probare conatur, Imperatorem sensisse & neutrius sententiam Christianæ religioni adversari & potuisse utrumq; sua sententiâ retenta alterum pro membro Christi & fratre suo agnoscere. Schmalz. contra Ravensp. pag. 60. Unde hoc didicit eum ser-

*servatum iri, qui Trinitatem ipsius confiteatur, cum nemo non
 videat posse illam opinionem sine vera in Deum & Christum fide
 ut & veram in Deum & Christum fidem sine illa opinione consistere.*
 Huic errori præter fundamenta in prælectionibus adducta,
 quod is, qui mysterium Trinitatis negat 1. à vero Deo aberret,
 utpote qui in Scripturis sacris sic describitur, quod sit, Pater,
 Filius & Spiritus sanctus. 2. vero Deo honorem debitum detrahat,
qui enim non honorat Filium sicut Patrem, is nec Patrem honorat Johan. 5. v. 23. 3. Deum non habeat Ephes. 2.
 v. 12. 1. Joh. 2. v. 23. & 4. à salute excidat Joh. 17. v. 3. 1. Joh. 5.
 v. 11. opponimus pronunciatum Apostolicum, quod expofito trium
 in cælo testium de Christo testimonio subjungit, vers. 10. *Qui non
 credit Deo, mendacem facit eum, quia non credit in testimonium,
 quod testificatus est de Filio suo,* ex quo ita colligimus. Quicumq;
 Deum facit mendacem, is amplectitur errorem cum fundamento
 fidei pugnantem & salute propterea excidit. At quisquis negat
 mysterium Trinitatis Deum facit mendacem. Ergo amplectitur errorem
 cum fundamento fidei pugnantem & salute propterea excidit. Assumptum
 probatur. Qui non credit testimonio, quod Pater testificatus est
 de Filio, is facit Deum mendacem. Qui negat mysterium Trinitatis
 non credit testimonio, quod Pater testificatus est de Filio. Ergo
 qui negat mysterium Trinitatis facit Deum mendacem. Major
 propositio disertis verbis extat in textu Apostolico. Minor constat
 ex omnibus quæ hactenus sunt disputata de veræ Filii Deitate
 trium in cælo testium testificatione demonstrata & de trium personarum
 ἁμοῦσι & consubstantialitate.

29. Atque ita monstravimus hactenus usum hujus divi Johannis
 de tribus in cælo testibus Θεωρητικόν, eumq; duplicem διδασκαλικόν
 scilicet ac ἰλογορικόν. Usus practicus itidem potest statui duplex
 θεωρητικός, ut trium illorum in cælo testium, Patris scilicet,
 Verbi & Spiritus sancti testimonio firmiter credamus, nec patiamur
 nos ab illa fidei confessione, quæ credimus Jesum Christum esse
 verum Dei Filium & verum hominem, Mediatorem, Redemptorem
 ac Salvatorem nostrum, ullis ἁρητολογίας καὶ ὁμολογίας corruptæ
 rationi adblandientibus

2. *USUS*
hujus divi
practicus.

Röm. 16. v. 18. nec ullo periculorum metu abduci, cum sit talium testimonium assertione roborata ac confirmata, qui sunt omni exceptione majores, qui in veritate asserenda sunt constantes & invariabiles, cum in essentia divina unitate sint immutabiles; & *περὸν ἁπάντων*, ut in omnibus mundi persecutionibus, Satanæ tentationibus & carnis nostræ dubitationibus firmâ illa consolatione nos erigamus, Jesum Christum *Ἰησοῦν Χριστόν* esse nostrum Mediatorem ac Salvatorem divino eodemque firmissimo testimonio comprobatum ac beneficia ipsius in verbo Evangelii & Sacramentis nobis oblata verè ad nos pertinere, adeoq; nos in ipso Dei gratiam, peccatorum remissionem, justitiam & vitam æternam habere, id quod Spiritus S. non solum in verbo confirmat & obsignat exterius, sed etiam in corde nostro testificatur interioris, sicut pulcherrimè dicitur Apostolus noster. *Qui credit in Filium Dei, testimonium habet in seipso.*

Conclusio generalis. 30. Concludimus hujus dicti explicationem Oratione Nazianzeni, quæ extat sub fin. orat. 2. de pace p. 212. ed. Bill.

ὦ τριάς ἁγία καὶ προσκυνητὴ καὶ μακρόθυμε μακρόθυμη ἧ ἡ ὀπί τοσῶτον ἀποχομένη τῶν σε τεμνόντων. ὦ τριάς ἡς ἐγὼ κατηξιώθην καὶ λάτρεϊς εἶναι καὶ κηρῶ ἀνοπόρησι, ὦ τριάς ἡ πᾶσι πότε γνωθῆσομένη τοῖς μὲν τῆ ἐλλάμψει, τοῖς δὲ κελᾶσι. δέχοιο καὶ τέρας προσκυνητᾶς τῆς νῦν ὑβριστᾶς καὶ μηδένα ζημιώσασθαι, μηδὲ τῶν ἐλαχίστων. *O sancta & adoranda & longanimis Trinitas, longanimis enim es, quæ eos à quibus scinderis, tamdiu toleras! O Trinitas, cujus ego ut cultor ac minimè fictus præco essem dignus habitus sum! O Trinitas omnibus aliquando vel per illuminationem, vel per penam agnoscenda, utinam hos quoq; qui nunc contumelios te afficiuntur adoratores accipias, nec quinquam, ne ex minimis quidem amittamus, &c.* Tibi sit benedictio & honor & gloria & potestas in secula seculorum, Amen.

AD

AD CLARISS. & PRÆSTANTISS. DN. M. ISAACUM

Fröreisen, SS. Theol. Cand. meritifs.

Photini nomen si specto, *dogmâq;* specto
 Cum Paulo exclamare lubet: *Sociatio quenam
 Luci cum tenebris? Christi conventio quenam
 Ad Belial? Faculas illud lucemque coruscant
 Præ se fert: stygiis aut hoc scater usq; tenebris.
 Cogito id, & nomen Photini, dogmâq;, lucem
 Cum spissis tenebris studeo sociare. Studenti
 Organon electum Christi succurrit: & Orci
 Præsulem in Angelicam lucem se sepe mutare
 Edocet. Hinc nomen Photini ac dogma, tenebras
 Cum lucis radiis facile est conjungere. Nempè
 Dogma tenebrosum splendenti nomine, veste
 Ceu pulchrâ ornatum est. Satanas se lumine vestit
 Angelico, & stygiam claræ sub nomine lucis
 Doctrinam spargit. Nempè hic est Dæmonis ausus,
 Quo Christi tenebris coetum obvolvissè laboret.*

2. Cor. 6.
vers. 14.

Quàm benè, quàm pulcrum præstas, *Vir Clare*, laborem,
 Dum duce (qui nobis fax est præclara) *Gerhardo*
 Cimmerias luci tenebras exponis apricæ,
 Impia Photini quas gens offundere mundo
 Tentat. Sic quantum Photini à dogmate distet
 Nomen: Sic quantum splendenti à luce tenebræ
 Distent, sic quantum à spissis erroribus absit
 Illibata sacri doctrina voluminis, imis
 Ex fundamentis veri, *Vir Lucide*, monstras.

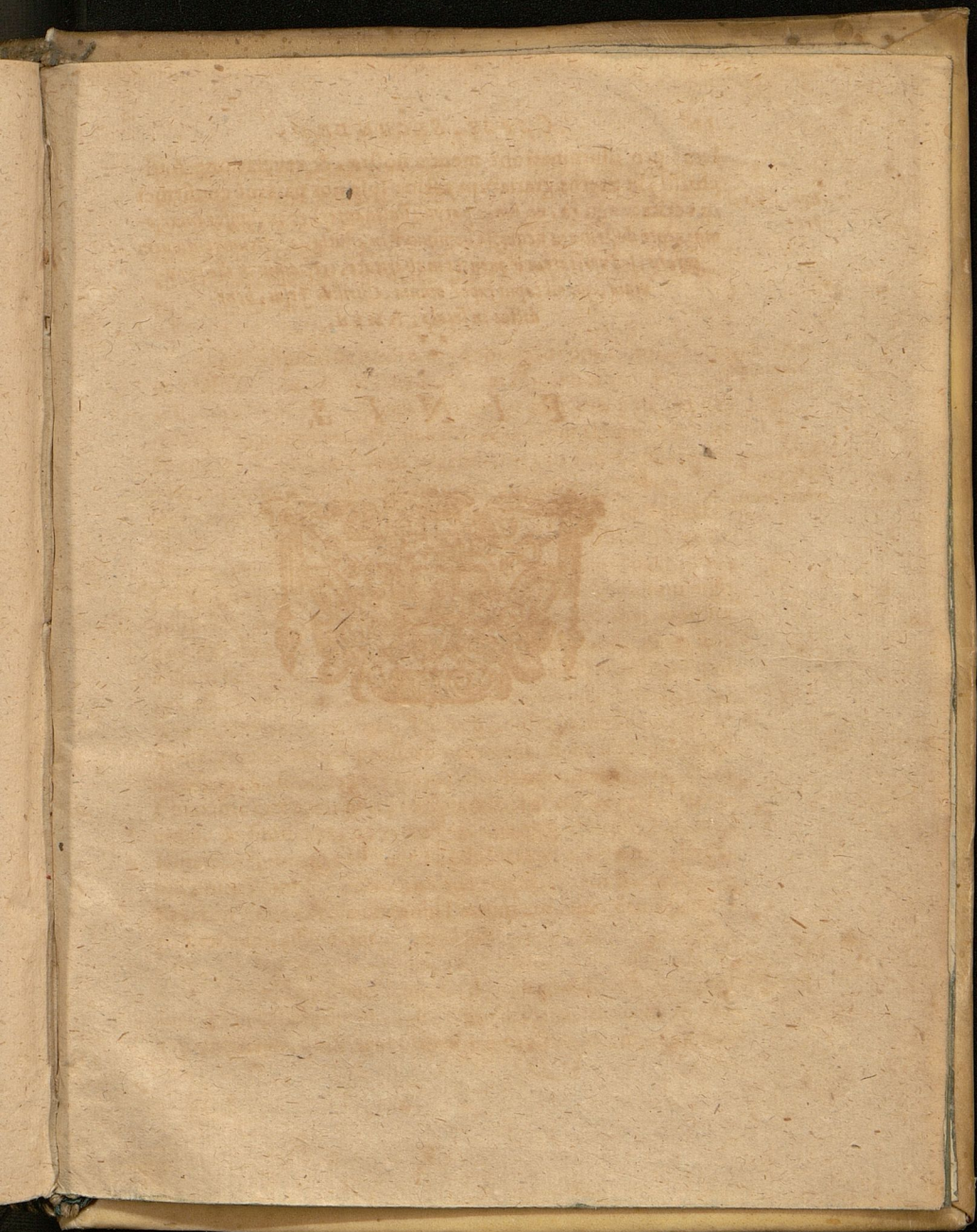
2. Cor. 11.
v. 14.

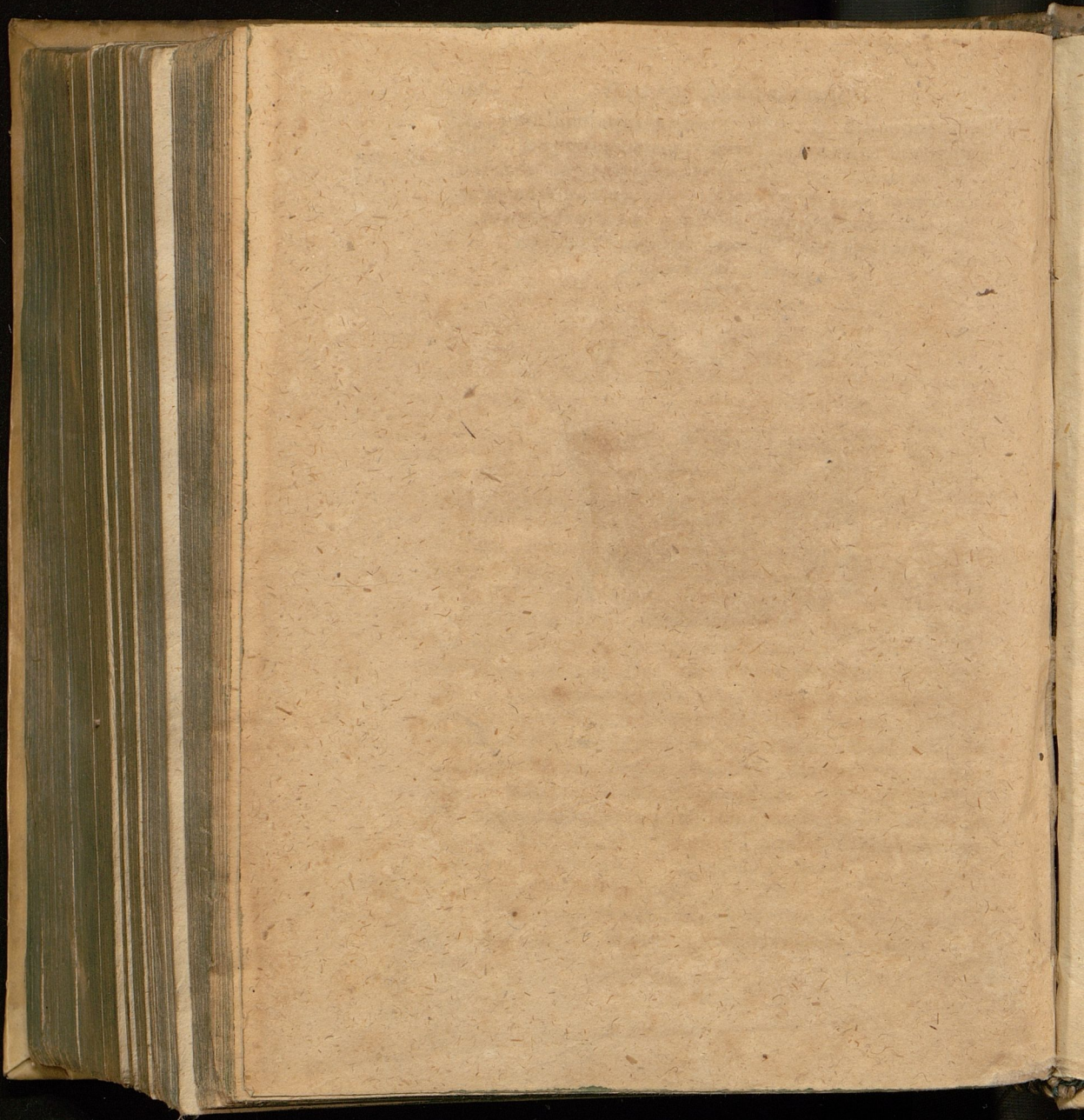
Hoc ita dum præstas, coeptum decurrere famæ.
 Pergis iter, laudemque tibi *Vir Clare* mereris.
 Hoc ita dum præstas, coeptum decurrere honoris
 Pergis iter, coetusque sacri, *Vir Clare* mereris
 Obstrectos animos, quos nulla oblivio, nulla
 Temporis aveller merita à tibi laude vetustas.

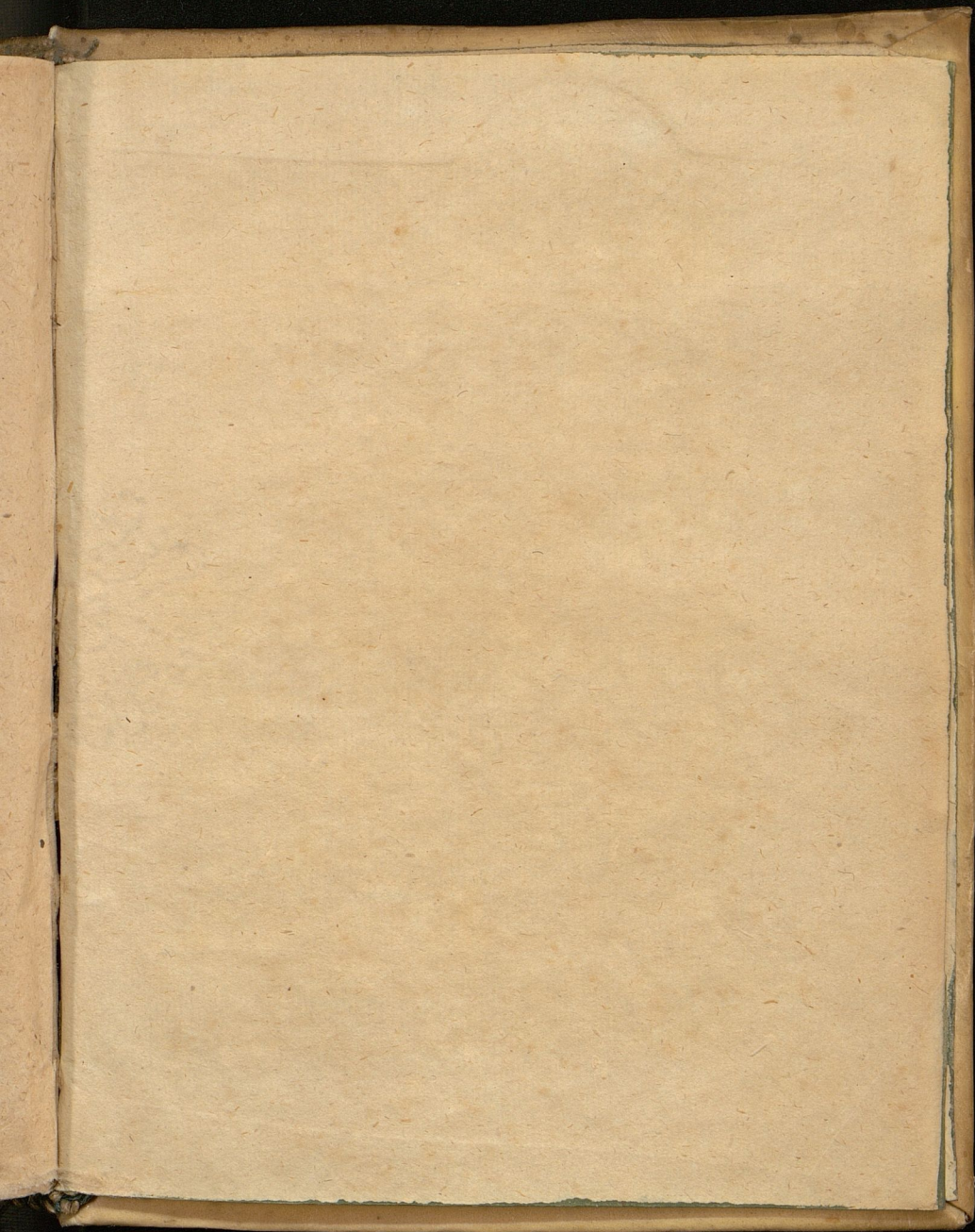
*Amico & Fautori perquam charo exordia
 M. Salomon Glassius Sondershus.
 SS. Theol. Stud.*

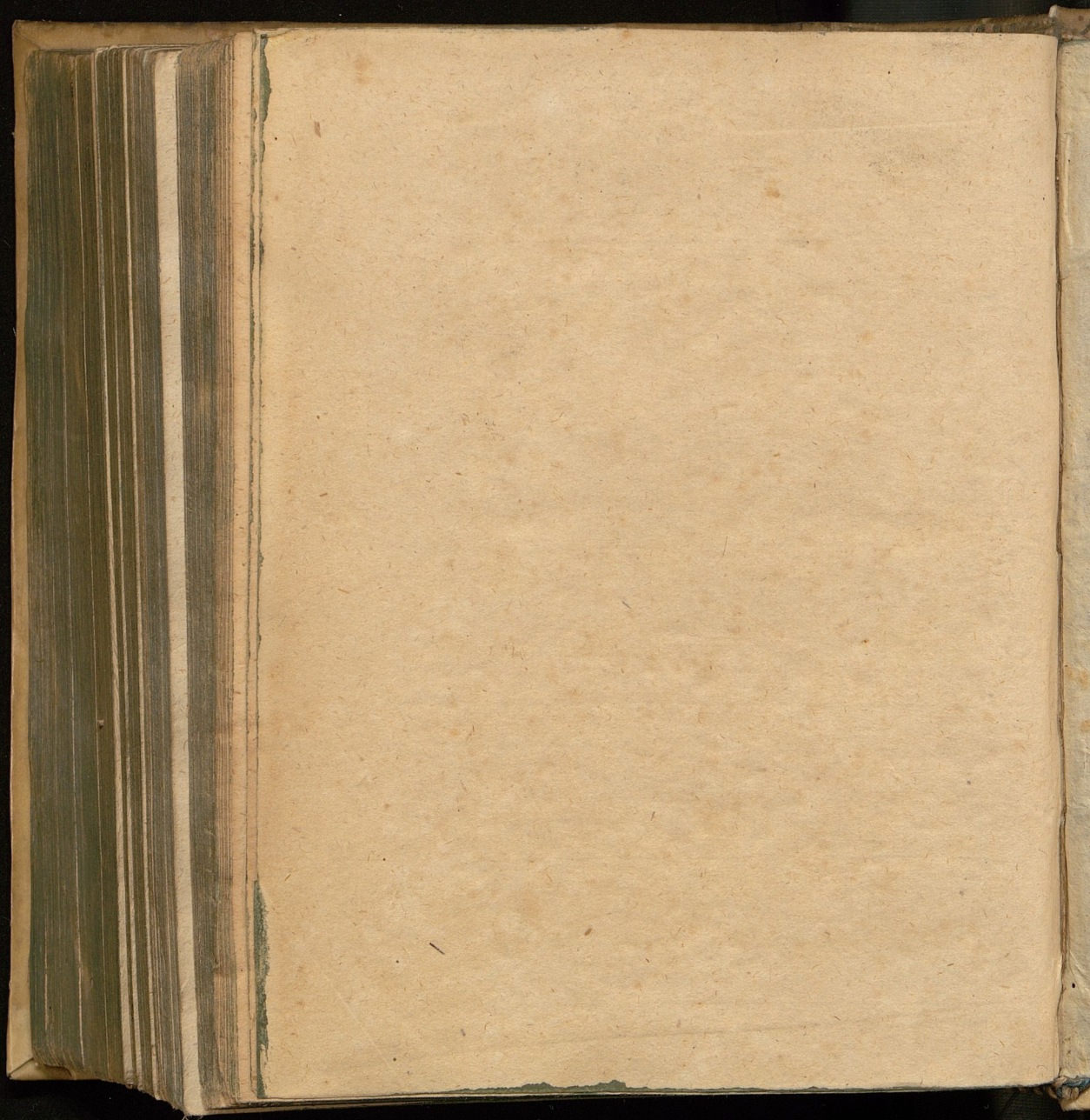
F I N I S.

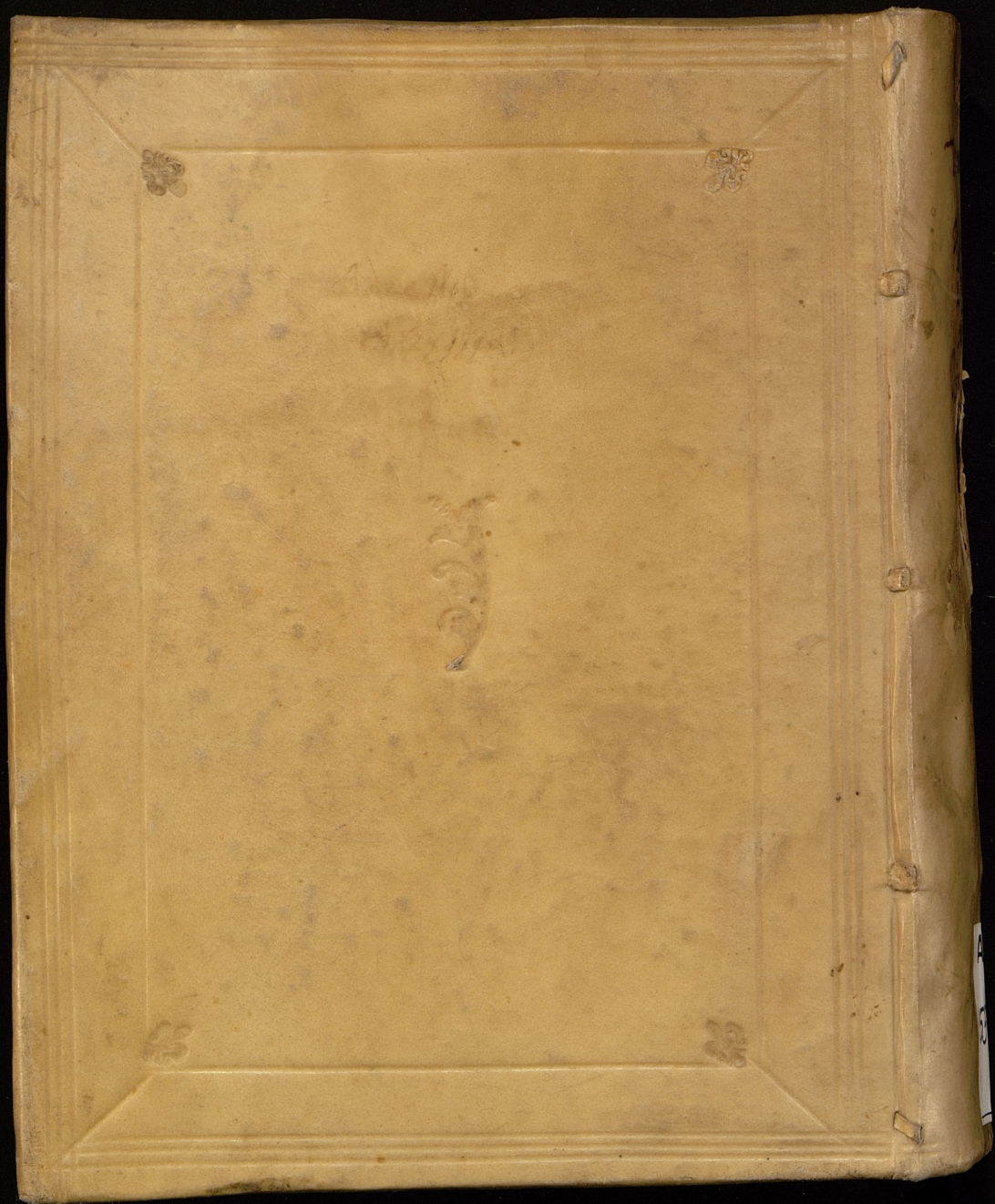

153792

X2617302

12

10/17

4

D. O. M. A.
DISPUTATIONIS THEOLOGICÆ
Ex dicto Apostolico
1. Job. 5. v. 7.
Tres sunt, qui testimonium
dant in coelo, Pater, Verbum & Spiritus sanctus,
& hi tres unum sunt:
PRÆSIDE
JOHANNE GERHARDO
S. THEOLOGICÆ D. ETP.
in Academia Jenensi,
Publicè institutæ
PARS POSTERIOR
MYSTERIUM inægyptiæ Tead@
ex eo asserens
Cujus defensionem 29. Maii
In Auditorio Theologico suscipiet
M. ISAACUS FROEREISEN Argentora-
rensis, Ampliâ. Facult. Philosoph. Adjunctus.
J E N Æ
Typis TOBIE STEINMANNI.

Anno M, DC, XIX,

